

ARCHEOLOGISCHE EVALUATIE VAN HET BODEMARCHIEF AAN SCHEEVELD TE PUURS-SINT-AMANDS (PROVINCIE ANTWERPEN)

VERSLAG VAN RESULTATEN

ABO Archeologische Rapporten 1559

Rapport opgemaakt door: Sander Pelsmaekers

Kontichsesteenweg 38

B-2630 Aartselaar

mei 2021

Dossiernr. 30867

OE: 2021D213

Extern: K-20-071PU

COLOFON

Titel

Archeologische evaluatie van het bodemarchief aan Scheeveld te Puurs-Sint-Amands (provincie Antwerpen)

Auteur

Sander Pelsmaekers

Initiatiefnemer

Pidpa nv

Projectnummer

- 30867 (intern)
- 2021D213 (Agentschap Onroerend Erfgoed)
- K-20-071 PU (extern)

Plaats en datum

Aartselaar, mei 2021

Reeks en nummer

ABO archeologische rapporten 1559

ISSN 2406-3940

RAPPORTFICHE

Template

Versies		
<i>Versie</i>	<i>Datum</i>	<i>Status</i>
V0	05/05/2021	Interne draft
V1	10/05/2021	Externe draft
V2	10/05/2021	Definitieve versie

Projectteam	
<i>Functie</i>	<i>Naam</i>
Projectleider	Sander Pelsmaekers
Business Unit Manager	Toon Moeskops
Kwaliteitscontrole	Anouk Van der Kelen
General Director	Patrick Hambach

INHOUD

DEEL 1	Verslag van Resultaten	7
1	Inleiding (beschrijvend gedeelte)	7
1.1	Thesaurus	7
1.2	Administratieve gegevens	7
1.3	Doel van het onderzoek	8
1.4	Aanleiding van het onderzoek	8
1.5	Onderzoeksstrategie	8
1.6	Afbakening onderzoeksgebied	9
2	Aard van de bedreiging	12
2.1	Huidige situatie	12
2.2	Toekomstige situatie	15
3	Assessmentrapport: landschappelijke analyse	20
3.1	Topografische situering	20
3.2	Bodemkundige situering	24
4	Assessmentrapport: archeologische voorkennis	30
4.1	Inventarissen onroerend erfgoed	31
4.2	Cartografische bronnen	36
4.3	Recente landschapsveranderingen	42
5	Besluit	44
5.1	Interpretatie en datering	44
5.2	Inschatting potentieel tot kennisvermeerdering	45
6	Kwaliteitscontrole en ondertekening	46
7	Bibliografie	47
7.1	Literaire bronnen	47
7.2	Websites	47

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Orthofotomozaïek (1:8500), middenschallig, winteropnamen, panchromatisch (2019) met aanduiding van het onderzoeksgebied. (Bron: Geopunt 2021).	10
Figuur 2: GRB (1:8500) met aanduiding van het studiegebied (blauw). (Bron: Geopunt 2021).	10
Figuur 3: Kaart (1:3500) met aanduiding van de percelen (1/2). (Bron: Geopunt 2021).	11
Figuur 4: Kaart (1:3500) met aanduiding van de percelen (2/2). (Bron: Geopunt 2021).	11
Figuur 5: Orthofoto (1:8500) (grootschalige winteropname, kleur, 2020) met weergave van de bestaande toestand. (Bron: Geopunt 2021).	12
Figuur 6: Detail van de huidige situatie van west naar oost (1/3). Hier staan Meir en Scheeveld aangeduid. (Bron: Geopunt 2021).	13
Figuur 7: Detail van de huidige situatie van west naar oost (2/3). Hier staan Scheeveld en de schans aangeduid. (Bron: Geopunt 2021).	14
Figuur 8: Detail van de huidige situatie van west naar oost (3/3) Hier staan Scheeveld en de Begijnhofstraat aangeduid. (Bron: Geopunt 2021).	14
Figuur 9: Overzicht van de werkzaamheden binnen het onderzoeksgebied (1:8000). (Bron: Geopunt 2021).	15
Figuur 10: Detail van de geplande pompput aan de Sint-Pietersburcht. (Bron: Opdrachtgever 2021).	16
Figuur 11: Snede van de langsgracht en wegenis ter hoogte van Scheeveld. (Bron: Opdrachtgever 2021).	17
Figuur 12: Snede van de Zeutestraat. (Bron: Opdrachtgever 2021).	17
Figuur 13: Detail van de huidige situatie van west naar oost (1/3). Hier staan Meir en Scheeveld aangeduid. (Bron: Geopunt 2021).	17
Figuur 14: Detail van de huidige situatie van west naar oost (2/3). Hier staan Scheeveld en de schans aangeduid. (Bron: Geopunt 2021).	18
Figuur 15: Detail van de huidige situatie van west naar oost (3/3) Hier staan Scheeveld en de Begijnhofstraat aangeduid. (Bron: Geopunt 2021).	18
Figuur 16: Topografische kaart (1:8500) met aanduiding van het studiegebied (blauw). (Bron: Geopunt 2021).	20
Figuur 17: DTM (1m) (1:8500) met aanduiding van het studiegebied (blauw). (Bron: Geopunt 2021).	21
Figuur 18: Hoogteprofielen van west naar oost en noord naar zuid. (Bron: Geopunt 2021).	22
Figuur 19: Skyview (1:8500) met aanduiding van het onderzoeksgebied. (Bron: Geopunt 2021).	23
Figuur 20: Gedigitaliseerde bodemkaart (1:8500) met aanduiding van het studiegebied (blauw). (Bron: Geopunt 2021).	24
Figuur 21: Quartairgeologische types ter hoogte van het studiegebied (type 3 + 3a). (Bron: Geopunt 2021).	26
Figuur 22: Gedigitaliseerde Quartairgeologische kaart (1:8500) met aanduiding van het studiegebied. (Bron: Geopunt 2021).	26
Figuur 23: Gedigitaliseerde Tertiairgeologische kaart (1:8500) met aanduiding van het onderzoeksgebied. (Bron: Geopunt 2021).	27
Figuur 24: Bodemerosiekaart (1:8500) met aanduiding van het onderzoeksgebied. (Bron: Geopunt 2021).	28
Figuur 25: Bodemgebruikskaart (1:7500) met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2021).	29

Figuur 26: Tabel met geraadpleegde bronnen.	30
Figuur 27: De erfgoedwaarden met betrekking tot het onderzoeksgebied. (1:10000). (Bron: Geopunt 2021).	32
Figuur 28: Alle CAI-meldingen (1:12000) binnen een straal van 750 meter.....	34
Figuur 29: Overzichtstabel CAI.....	35
Figuur 30: Fricxkaart (1:35000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2021).	36
Figuur 31: Ferrariskaart (1:7500) met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2021).	37
Figuur 32: Atlas der Buurtwegen (1:7500) met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2021).	38
Figuur 33: Vandermaelenkaart (1:7500) met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2021).	39
Figuur 34: Poppkaart (1:7500) met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2021).	40
Figuur 35: Orthofotomozaïek (1:7500), kleinschalig, zomeropnamen, panchromatisch (1971) met weergave van het studiegebied (blauw). (Bron: Geopunt 2021).	42
Figuur 36: Orthofotomozaïek (1:7500), kleinschalig, zomeropnamen, panchromatisch (1991) met weergave van het studiegebied (blauw). (Bron: Geopunt 2021).	43
Figuur 37: Orthofotomozaïek (1:3500), middenschallig, winteropnamen, panchromatisch (2020) met weergave van het studiegebied (blauw). (Bron: Geopunt 2021).	43

DEEL 1 VERSLAG VAN RESULTATEN

1 INLEIDING (BESCHRIJVEND GEDEELTE)

1.1 THESAURUS

Antwerpen, Puurs-Sint-Amands, Scheeveld, gescheiden riolering, DWA-leiding, RWA-leiding, grachten, vrijgave

1.2 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectcode: 30867	Onroerend Erfgoed: 2021D213
ISSN-nummer	2406-3940
Erkend Archeoloog	ABO nv
Erkenningsnummer	OE/ERK/Archeoloog/2017/00167
Naam + adres onderzoeksgebied	
- Straat + nr.:	Scheeveld
- Postcode:	2870
- Fusiegemeente:	Puurs-Sint-Amands
- Land:	België
Lambertcoördinaten 1972 (EPSG:31370)	Xmin, Xmax: 141 971,00 m - 195 590,93 m Ymin, Ymax: 143 280,16 m - 196 126,06 m
Kadaster	
- Gemeente:	Puurs-Sint-Amands
- Afdeling:	PUURS-SINT-AMANDS 1 AFD/PUURS PUURS-SINT-AMANDS 6 AFD/OPPUURS
- Sectie:	A, B
- Percelen:	Openbare weg + 76 percelen
Onderzoekstermijn	Mei 2021

1.3 DOEL VAN HET ONDERZOEK

Het doel van de archeologienota is nagaan in hoeverre het archeologisch archief dat potentieel aanwezig is op een terrein is bedreigd door een nakende ingreep in de bodem. Het onderzoek heeft drie objectieven. Ten eerste wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van de site. Daarnaast wordt nagegaan welke bewaring we kunnen verwachten van deze archeologische resten. Ten derde wordt nagegaan wat de impact van de geplande ingreep in de bodem zal zijn op deze resten.

De gegevens voor deze analyse worden gehaald uit bestaande en ontsloten landschappelijke, bouwkundige en archeologische inventarissen en kaarten in combinatie met de plannen geleverd door de opdrachtgever. Op basis van de resultaten van dit onderzoek zal een advies worden geformuleerd voor eventueel archeologisch vervolgonderzoek, *in situ* bewaring of vrijgave van het terrein.

1.4 AANLEIDING VAN HET ONDERZOEK

Deze archeologienota kwam tot stand in opdracht van de initiatiefnemer voor de aanvraag van een omgevingsvergunning voor de riolerings- en wegeniswerken ter hoogte van Scheeveld te Puurs-Sint-Amands (provincie Antwerpen).

De geplande bouwwerken en de bijhorende graafwerken worden beschouwd als een ingreep in de bodem. De lengte van het lijntracé overstijgt de wettelijke grenswaarde van 1.000 m, daarnaast overstijgt de bodemingreep de grenswaarde van 1.000 m² buiten gabarit. Het is niet binnen een beschermde archeologische site of vastgestelde archeologische zone gelegen. Om deze redenen moet er in het kader van het Onroerenderfgoeddecreet, voorafgaand aan het verkrijgen van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen, een archeologienota worden opgemaakt om het archeologisch potentieel te evalueren (art. 5.4.1. Onroerenderfgoeddecreet). Het bureauonderzoek moet uitwijzen of een onderzoek met ingreep in de bodem mogelijk en wenselijk is voor het onderzoeksgebied.

Het onderzoeksgebied heeft een totale **oppervlakte van ca. 273.500 m²** met een geplande **bodemingreep van ca. 29.500 m²**.

1.5 ONDERZOEKSSTRATEGIE

Volgende twee stappen worden ondernomen om een archeologisch verwachtingsprofiel op te stellen:

- 1) Een analyse van de bestaande en ontsloten landschappelijke gegevens plaatst het studiegebied in een breder landschappelijk kader (hfst. 3). Hiertoe werden zowel kaartmateriaal als literaire bronnen geconsulteerd.
- 2) Een analyse van de bestaande en ontsloten historische en archeologische gegevens geeft inzicht in het archeologisch potentieel van het studiegebied (hfst 4). Hierbij werden voornamelijk inventarissen onroerend erfgoed en historische kaarten geraadpleegd.

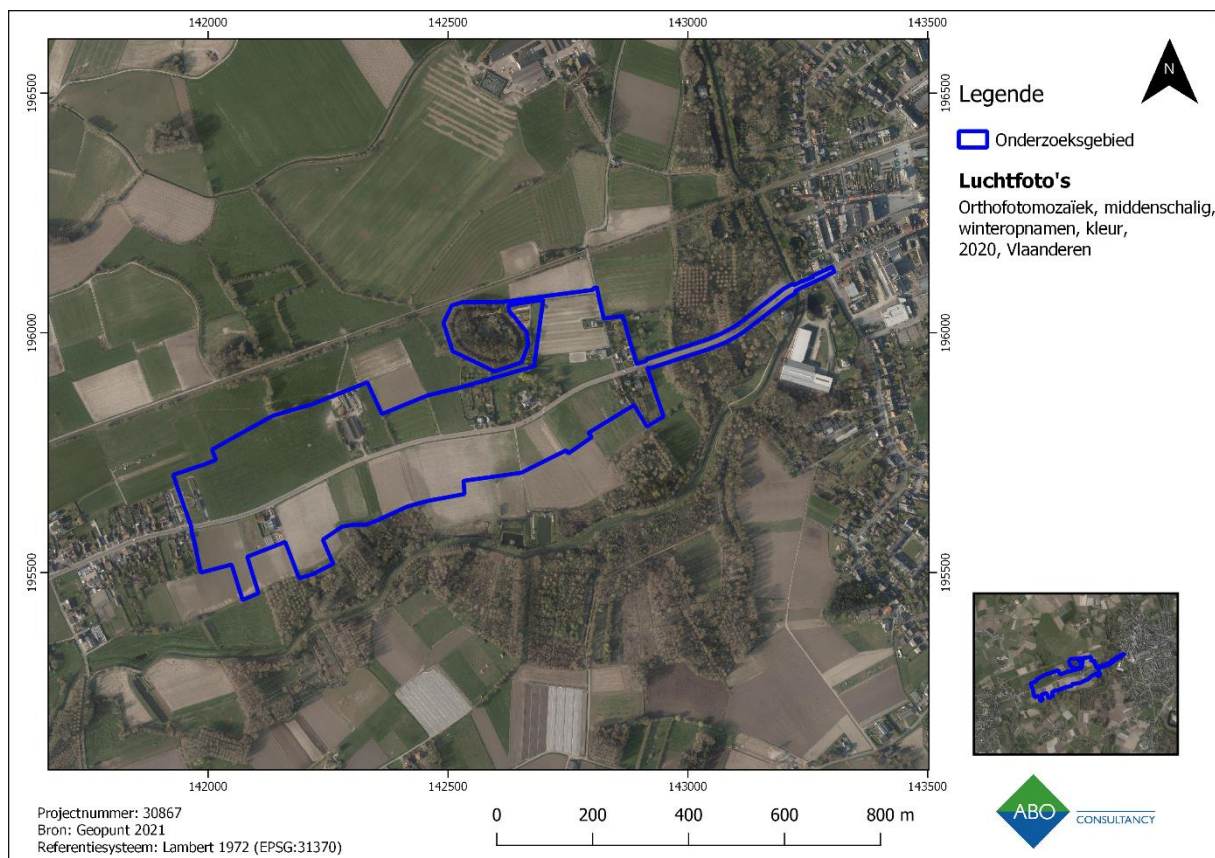
Het archeologisch verwachtingsprofiel wordt vervolgens geconfronteerd met de aard van de geplande werken teneinde de impact van deze werken te bepalen en een advies te formuleren.

1.6 AFBAKENING ONDERZOEKSGBIED

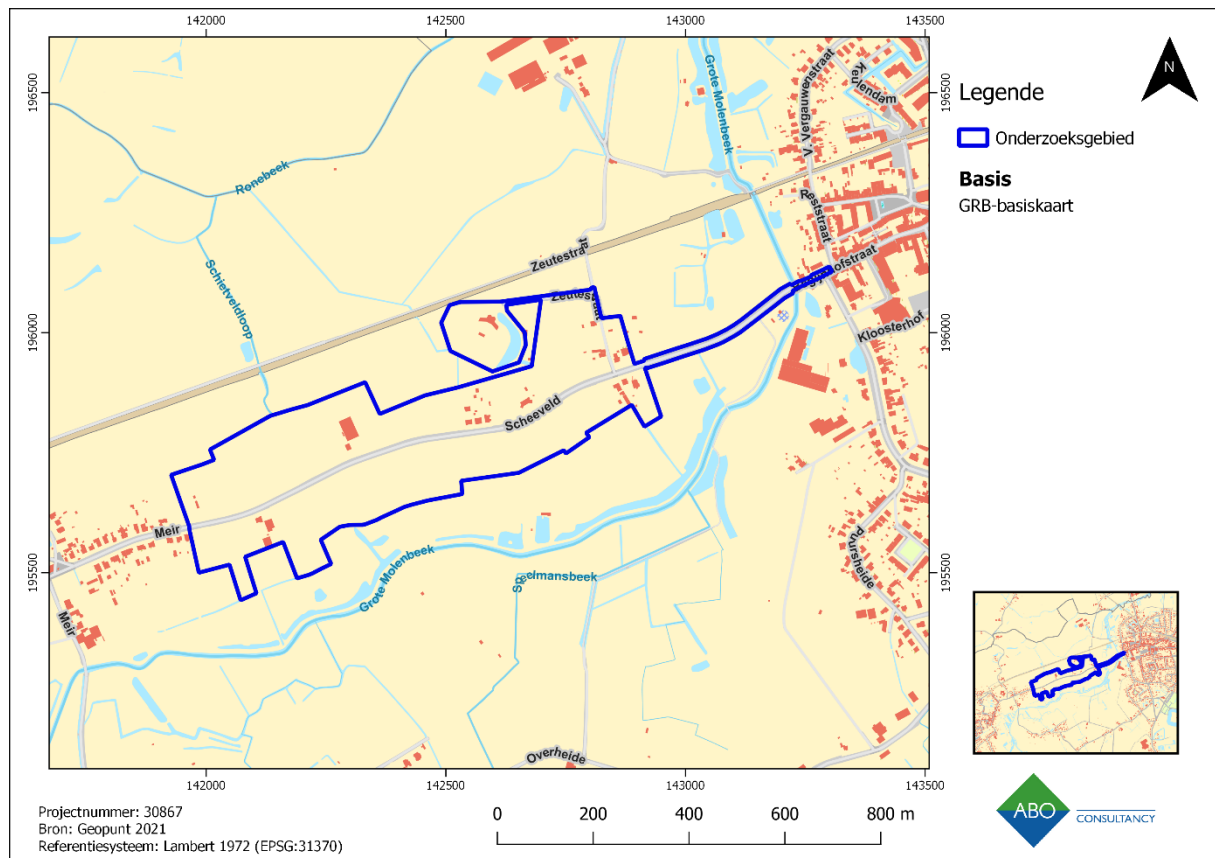
De archeologienota behandelt een gebied dat zich situeert ter hoogte van Scheeveld, de Zeutestraat, de Sint-Pietersburcht en het tracé tussen Meir en de Begijnhofstraat in Puurs-Sint-Amands, een fusiegemeente in de provincie Antwerpen die in 2019 werd gevormd. Het onderzoeksgebied, dat een totale oppervlakte van ca. 273.500 m² heeft, bestaat uit de volgende 76 percelen en het openbaar domein:

12028B0002/00B000, 12030A0092/00C000, 12030A0074/00H000, 12030A0107/00B000, 12030A0133/02E000, 12030A0133/00C000, 12030A0082/00D000, 12030A0101/00B000, 12030A0108/00D000, 12030A0072/00H000, 12028B0006/00B000, 12030A0060/00C000, 12030A0133/02C000, 12030A0106/00B000, 12030A0073/00D000, 12030A0071/00K000, 12030A0133/00B000, 12028A0043/00B000, 12028A0044/00B000, 12030A0063/00G000, 12030A0060/00E000, 12030A0091/00F000, 12030A0073/00C000, 12030A0077/00D000, 12030A0101/00G000, 12030A0100/00_000, 12030A0067/00E000, 12030A0073/00B000, 12030A0060/00D000, 12030A0063/00E000, 12030A0106/00A000, 12030A0093/00_000, 12030A0073/00F000, 12028A0047/00C000, 12030A0110/00E000, 12030A0095/00_000, 12028B0001/00B000, 12030A0108/00C000, 12030A0107/00A000, 12028B0010/00B000, 12030A0073/00E000, 12030A0133/02D000, 12030A0136/00C000, 12030A0137/00K000, 12028A0042/00A000, 12028B0002/00C000, 12030A0101/00F000, 12028B0012/00A000, 12028B0002/00D000, 12030A0067/00H000, 12030A0133/02A000, 12028A0047/00B000, 12030A0110/00D000, 12030A0094/00_000, 12030A0109/00D000, 12030A0071/00H000, 12028B0017/00C000, 12030A0075/00N000, 12030A0075/00K000, 12030A0072/00G000, 12030A0064/00E000, 12030A0067/00K000, 12030A0063/00F000, 12030A0077/00G000, 12030A0137/00L000, 12030A0064/00D000, 12030A0080/00C000, 12030A0073/00G000, 12030A0135/00_000, 12028B0007/00H000, 12030A0064/00B000, 12030A0109/00C000, 12030A0076/00D000, 12030A0064/00C000, 12030A0065/00F000, 12030A0051/00E000 + openbaar domein
--

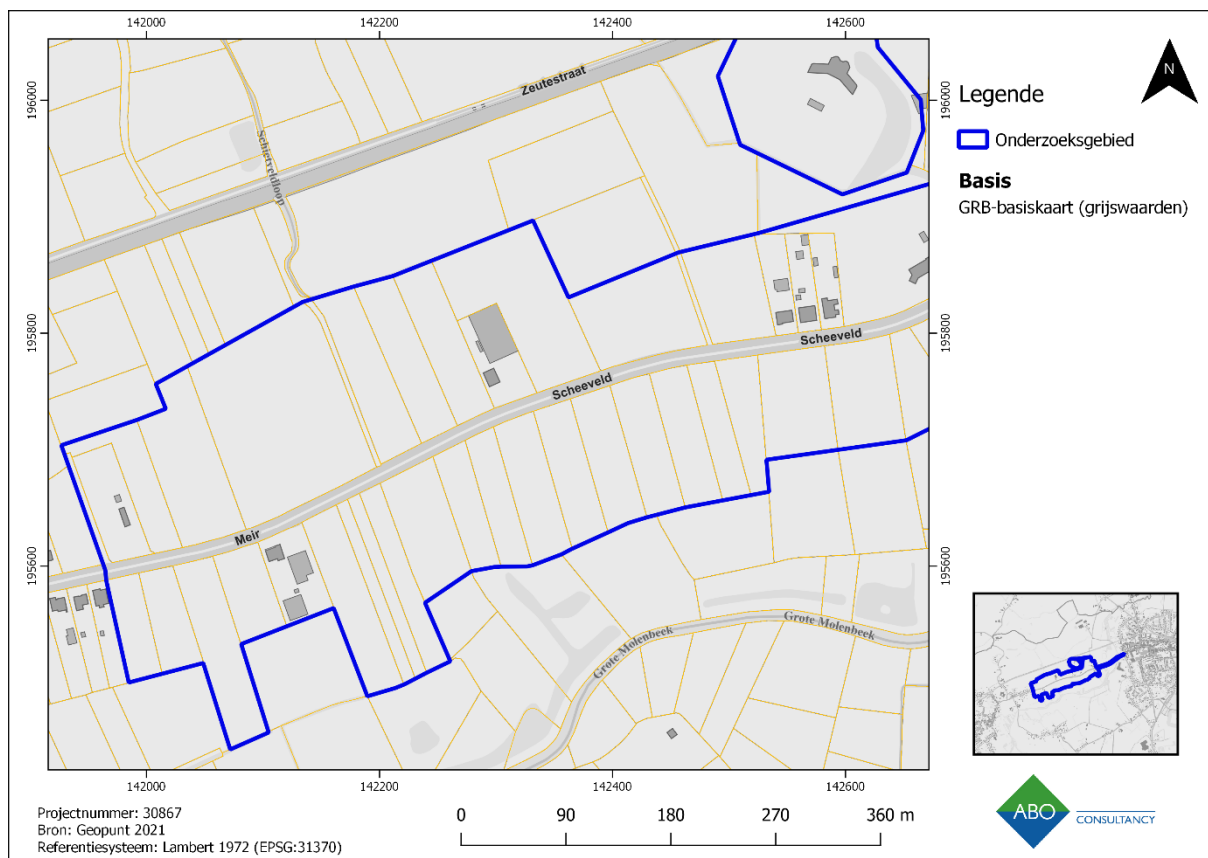
Het onderzoeksgebied situeert zich ten zuidwesten van Puurs en ten noordoosten van Oppuurs, in een landschap dat gedomineerd wordt door landbouwgrond. Bewoning in de omgeving typeert zich als een voorbeeld van klassieke lintbebouwing. Opvallend zijn de vele waterlopen in de nabijheid van het onderzoeksgebied, waarvan de Ronebeek, de Schietveldloop en vooral de Grote Molenbeek de meest relevante vertegenwoordigers zijn.

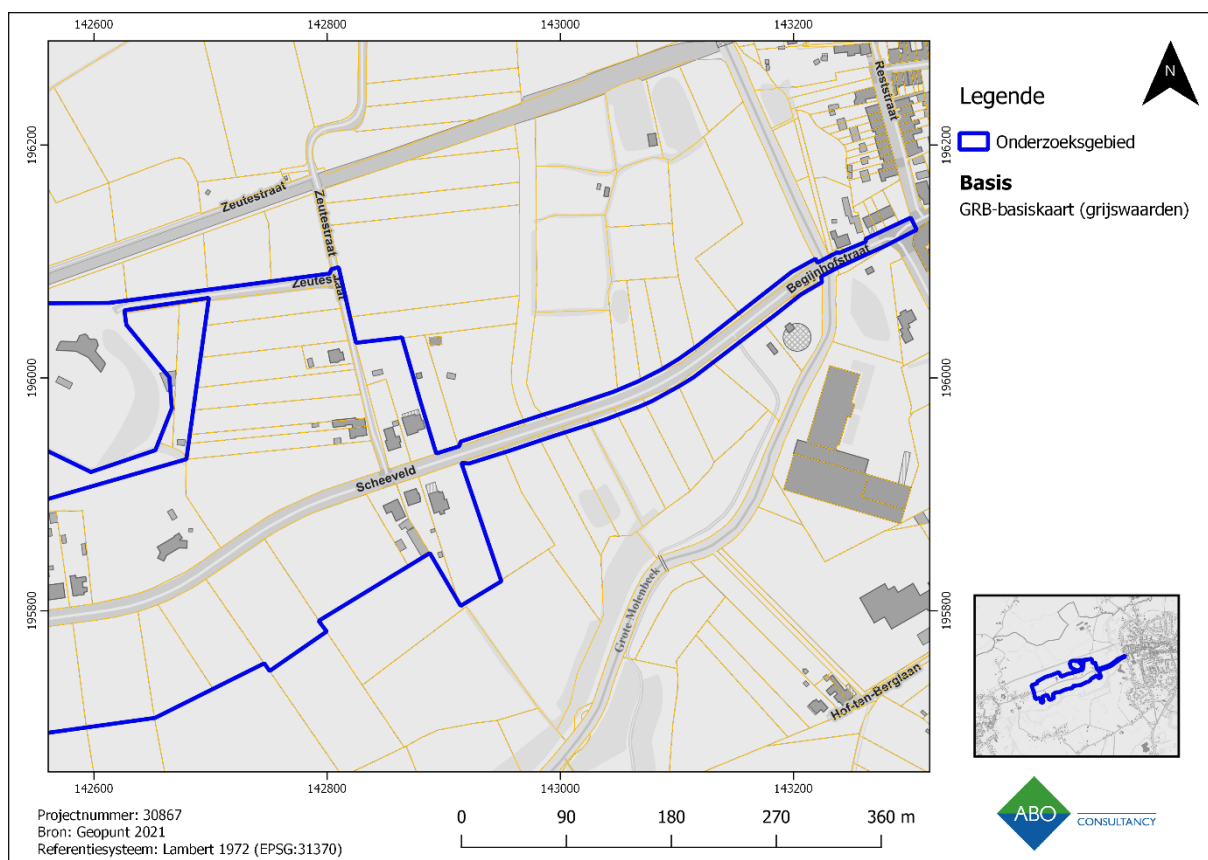
Figuur 1: Orthofotomozaïek (1:8500), middenschallig, winteropnamen, panchromatisch (2019) met aanduiding van het onderzoeksgebied. (Bron: Geopunt 2021).

Figuur 2: GRB (1:8500) met aanduiding van het studiegebied (blauw). (Bron: Geopunt 2021).

Figuur 3: Kaart (1:3500) met aanduiding van de percelen (1/2). (Bron: Geopunt 2021).

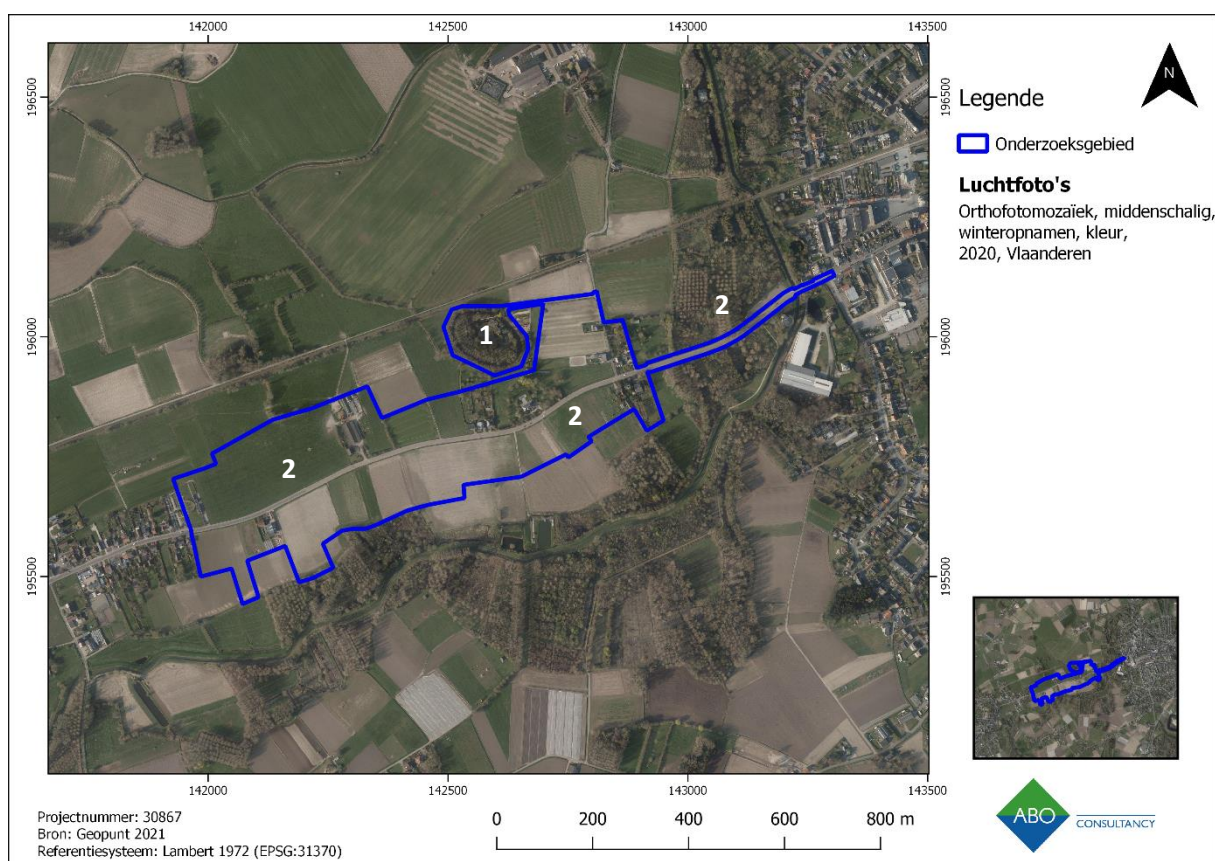

Figuur 4: Kaart (1:3500) met aanduiding van de percelen (2/2). (Bron: Geopunt 2021).

2 AARD VAN DE BEDREIGING

2.1 HUIDIGE SITUATIE

Het onderzoeksgebied strekt zich uit van de westelijk gelegen Meir nr. 108 via Scheeveld naar het oosten tot aan de Begijnhofstraat 38 in Puurs-Sint-Amunds. Daarnaast horen ook de 20e-eeuwse Sint-Pietersburcht en een deel van de Zeutestraat bij het onderzoeksgebied. De verschillende deelgebieden worden hier in meer detail besproken en staan genummerd op onderstaande figuur.

Figuur 5: Orthofoto (1:8500) (grootschalige winteropname, kleur, 2020) met weergave van de bestaande toestand. (Bron: Geopunt 2021).

2.1.1 DE SINT-PIETERSBURCHT (1)

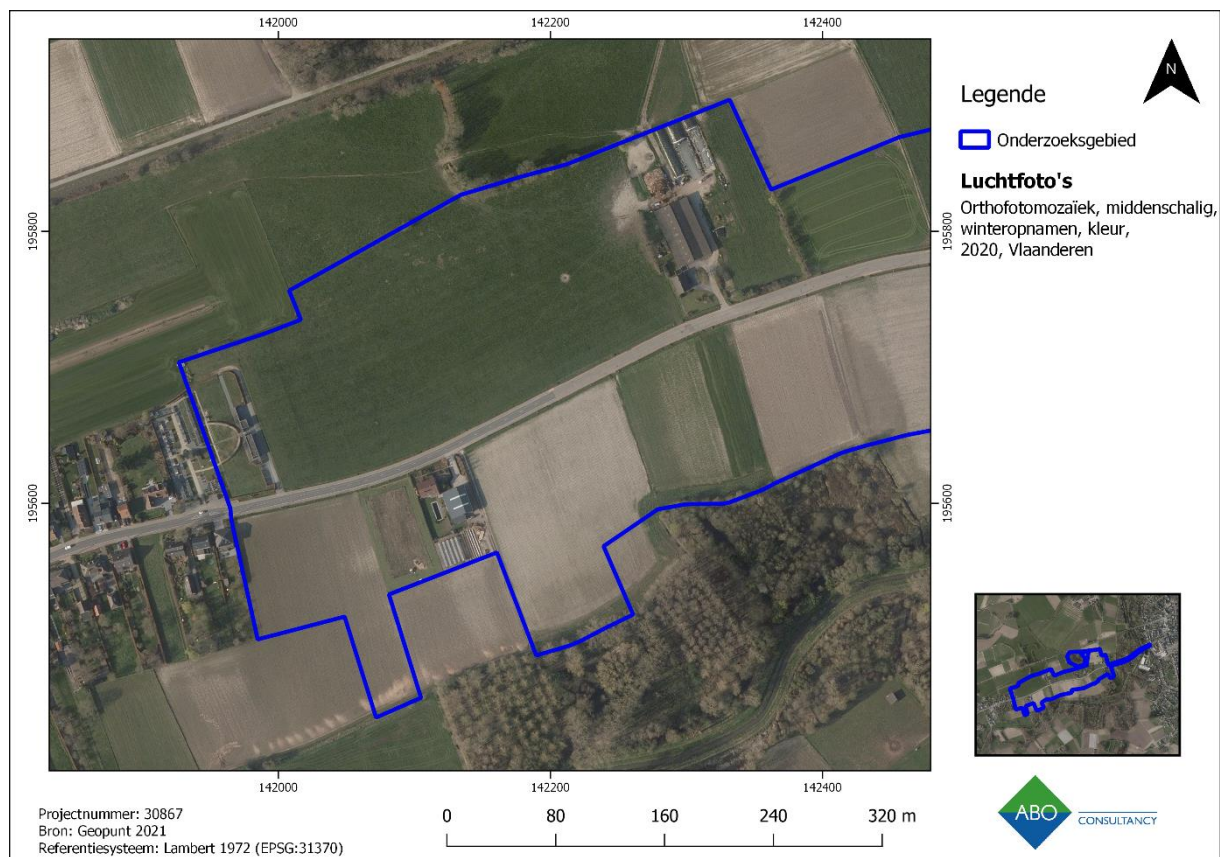
De Sint-Pietersburcht, ook wel de Schans van Puurs genoemd, is een betonnen redoute met bijhorende walgracht die in 1912 als onderdeel van de derde verdedigingsgordel rond Antwerpen werd opgericht. Deze vorm van defensie werd in het leven geroepen om de Rupel-Netelijn verder te versterken en te moderniseren. In totaal werden er in deze periode elf nieuwe forten en twaalf nieuwe schansen, waaronder deze in Puurs, gerealiseerd. Hoewel de werkzaamheden reeds gestart waren in 1907-1908, bleek de fortengordel nog niet voltooid tegen het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. Na de Tweede wereldoorlog begonnen de forten hun militaire functie geleidelijk aan kwijt te spelen. De Sint-Pietersburcht werd dan ook in 1954 verkocht aan de parochie en later in 1990 aan het Sint-Jan-Berchmansinstituut. Momenteel wordt het terrein gebruikt als een recreatiedomein.

De bestaande riolering ter hoogte van het fort zal in de toekomst gescheiden worden, waarbij het afvalwater met een DWA-leiding richting Scheelveld afgevoerd zal worden. Momenteel gebeurt dat ter hoogte van de walgracht. Er zullen geen wijzigingen plaatsvinden binnen de muren van het fort zelf.

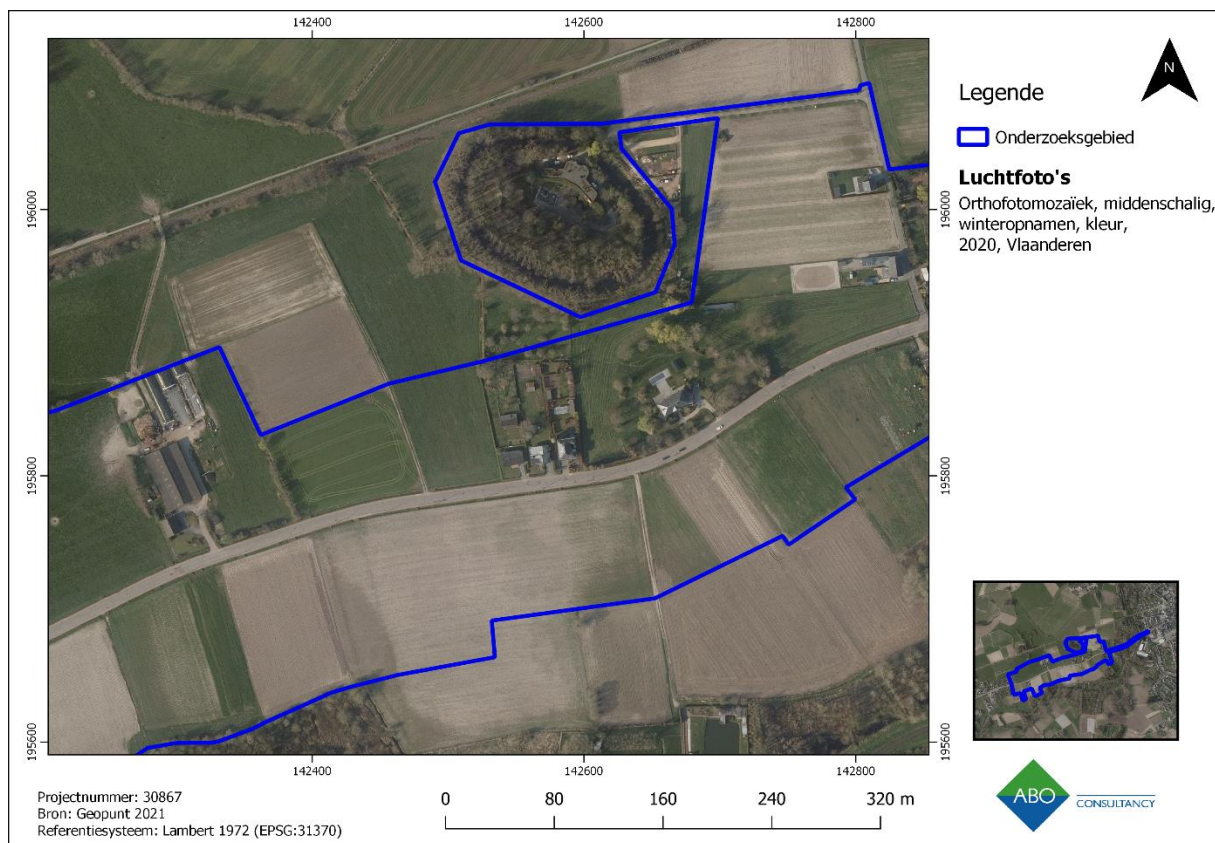
2.1.2 WEGTRACÉ (2)

Ter hoogte van Scheeveld, Meir, de Zeutestraat en de Begijnhofstraat is er momenteel reeds een wegenis aanwezig. Tijdens de aanleg van asfaltverhardingen werd de bovengrond van deze straten reeds verstoord tot op een diepte van ca. 0,60 m-Mv. Verder zijn er ook nutsleidingen onder de berm van de weg gelegen. Deze bevinden zich op een diepte van ca. 1,20 m-Mv.

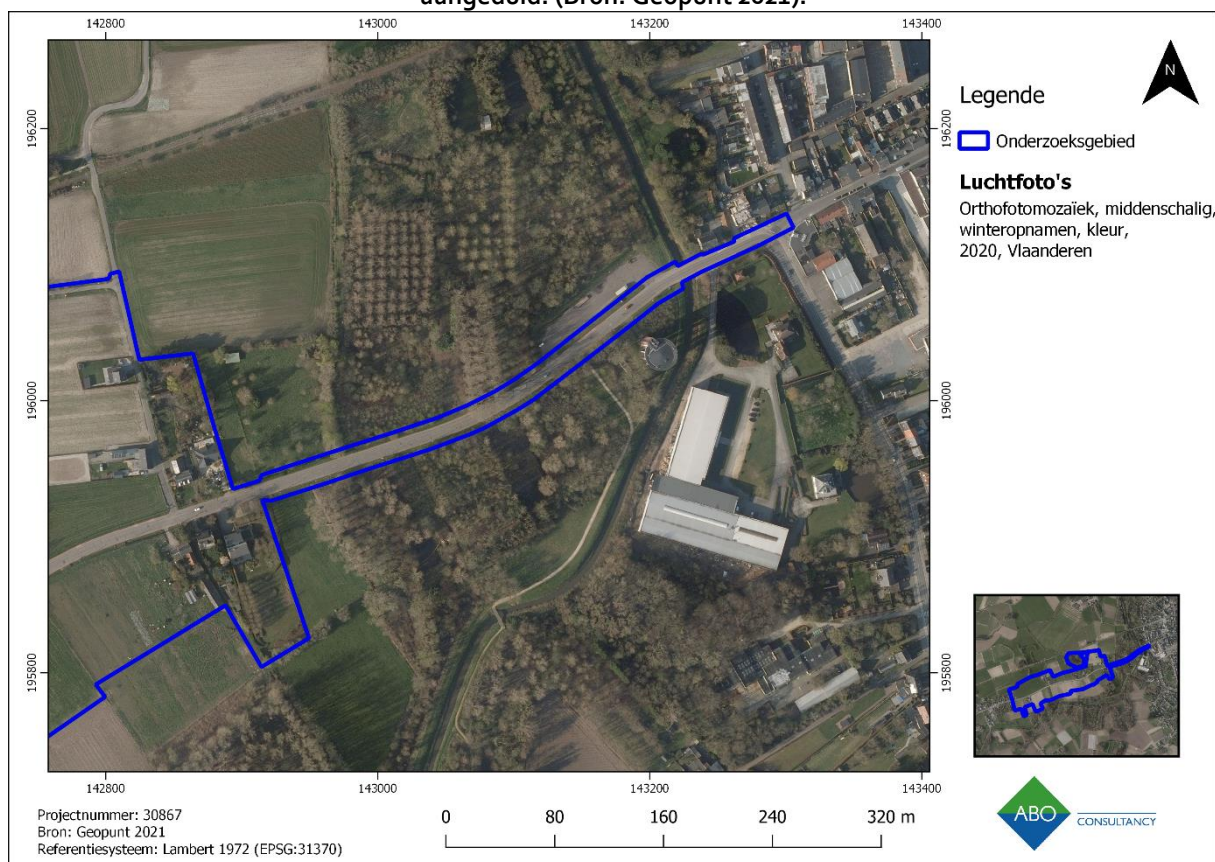
Ter hoogte van Scheeveld, Meir en een deel van de Zeutestraat zijn er aan beide kanten van de straat deels open en ingebuisde grachten aanwezig. De diepte van deze afwatering bedraagt ca. 0,75 m-Mv tot 1,20 m-Mv. Ter hoogte van de Begijnhofstraat zijn er gemengde rioolbuizen aanwezig tot een diepte van ca. 1,50 m-Mv.

Figuur 6: Detail van de huidige situatie van west naar oost (1/3). Hier staan Meir en Scheelveld aangeduid. (Bron: Geopunt 2021).

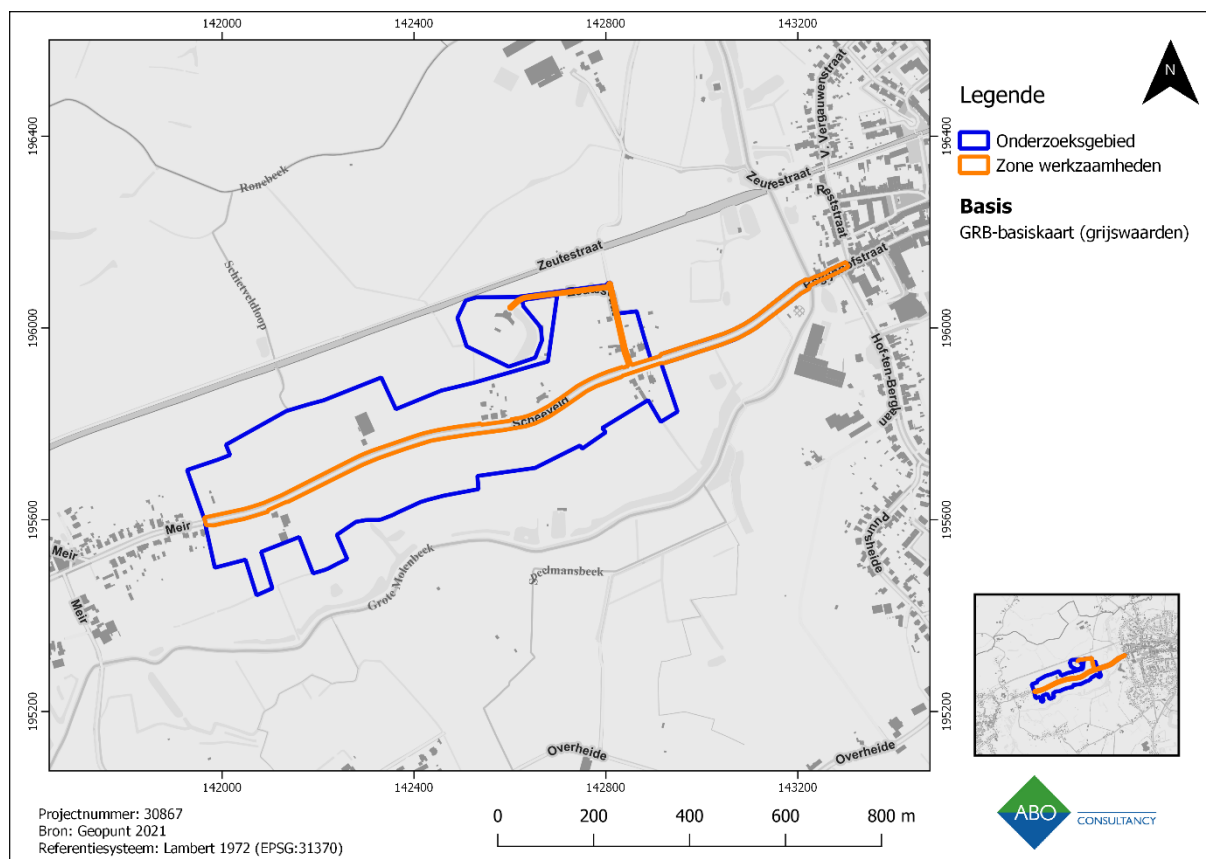
Figuur 7: Detail van de huidige situatie van west naar oost (2/3). Hier staan Scheeveld en de schans aangeduid. (Bron: Geopunt 2021).

Figuur 8: Detail van de huidige situatie van west naar oost (3/3) Hier staan Scheeveld en de Begijnhofstraat aangeduid. (Bron: Geopunt 2021).

2.2 TOEKOMSTIGE SITUATIE

Er wordt een gescheiden riolering met DWA-leidingen en RWA-leidingen (deels grachten, deels ingebuisd) en enkele nutsleidingen aangelegd ter hoogte van Scheeveld te Puurs-Sint-Amands. Ook de wegenis zal opnieuw aangelegd worden. Ondanks dat het onderzoeksgebied een totale oppervlakte heeft van ca. 273.500 m², is er alleen een bodemingreep gepland ter hoogte van de walgracht van het fort en het wegtracé. In totaal zal er 29.500 m² ofwel 10,8% van het gehele onderzoeksgebied vergraven worden (oranje zone op Figuur 9). In de overige 244.000 m² zijn geen werkzaamheden gepland.

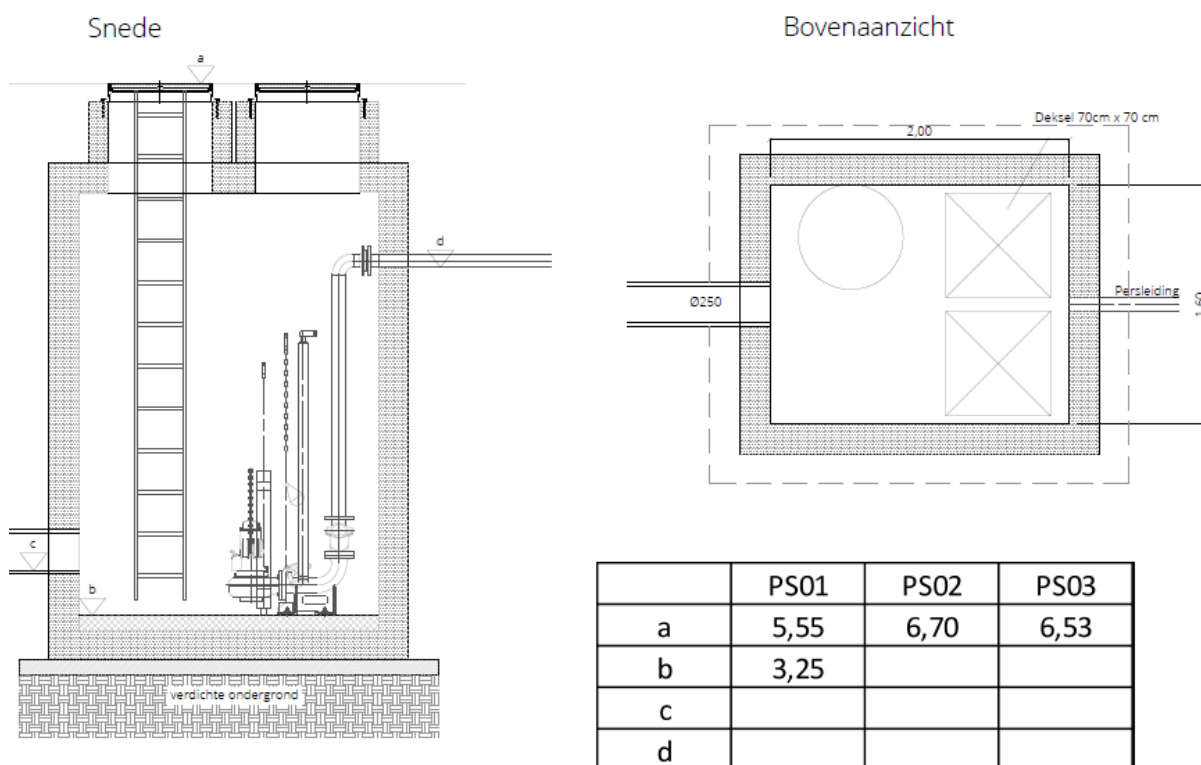

Figuur 9: Overzicht van de werkzaamheden binnen het onderzoeksgebied (1:8000). (Bron: Geopunt 2021).

2.2.1 SINT-PIETERSBURCHT

Ter hoogte van de Sint-Pietersburcht wordt het privaat rioolstelsel aan de oostelijke zijde gewijzigd door het naar een centrale ontvangstput via een pompput te loodsen. Van hieruit kan het afvalwater dan richting Scheeveld worden afgevoerd. De geplande DWA-leidingen hebben hier een diepte van ca. 1,00 m-Mv tot 1,30 m-Mv. Aangezien er hier gewerkt wordt met zeer smalle sleuven (< 1,50 meter), is hier weinig kans op versterking van het eventueel aanwezige archeologische erfgoed.

Verder zal er een sanering van de walgracht van de Sint-Pietersburcht gebeuren. Hiervoor zal er binnen de site een pompput worden geplaatst. Deze is noodzakelijk om de walgracht te kunnen kruisen met een drukleiding. Zowel de pompput als de ontvangstput zijn zeer klein in omvang (ca. 4,00 m²) en bereiken een diepte tot maximaal 3,00 m-Mv. Ook hier is er, omwille van de beperkte werkzaamheden, geen significante bedreiging voor het bodemarchief.

Figuur 10: Detail van de geplande pompput aan de Sint-Pietersburcht. (Bron: Opdrachtgever 2021).

2.2.2 WEGENIS

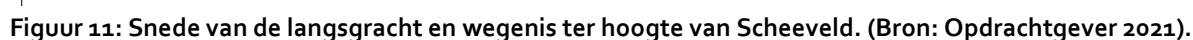
Ter hoogte van Scheeveld, Meir, de Zeutestraat en de Begijnhofstraat zal de volledige wegenis opnieuw ingericht worden met een gescheiden rioleringssysteem. Dit vereist vooreerst dus een opbraak van de volledige rijbaan en de bijhorende fietspaden. Voorafgaandelijk de weg en rioleringswerken zullen Pidpa en Fluvius respectievelijk een nieuwe drinkwater- en gasleiding aanleggen, de oude leidingen blijven in de ondergrond behouden tenzij een lokale opbraak noodzakelijk is voor de projectuitvoering.

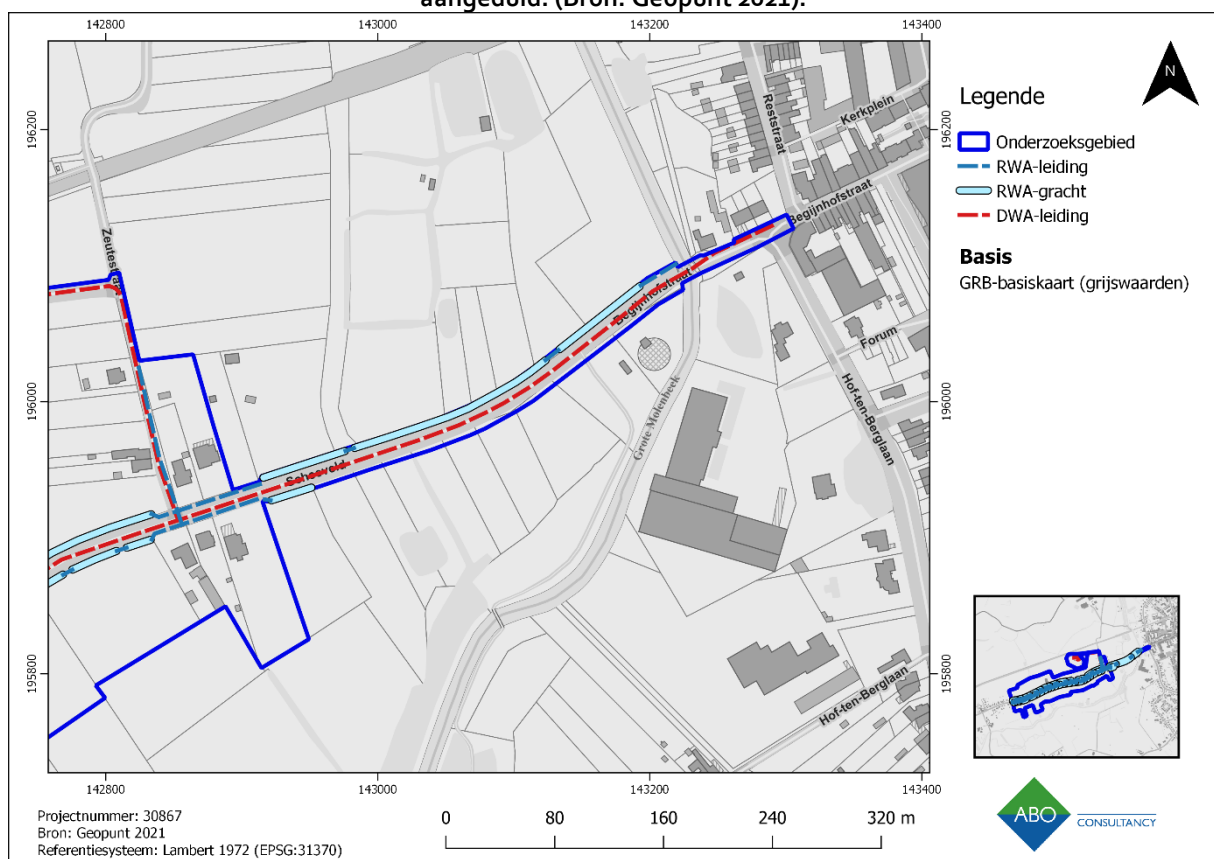
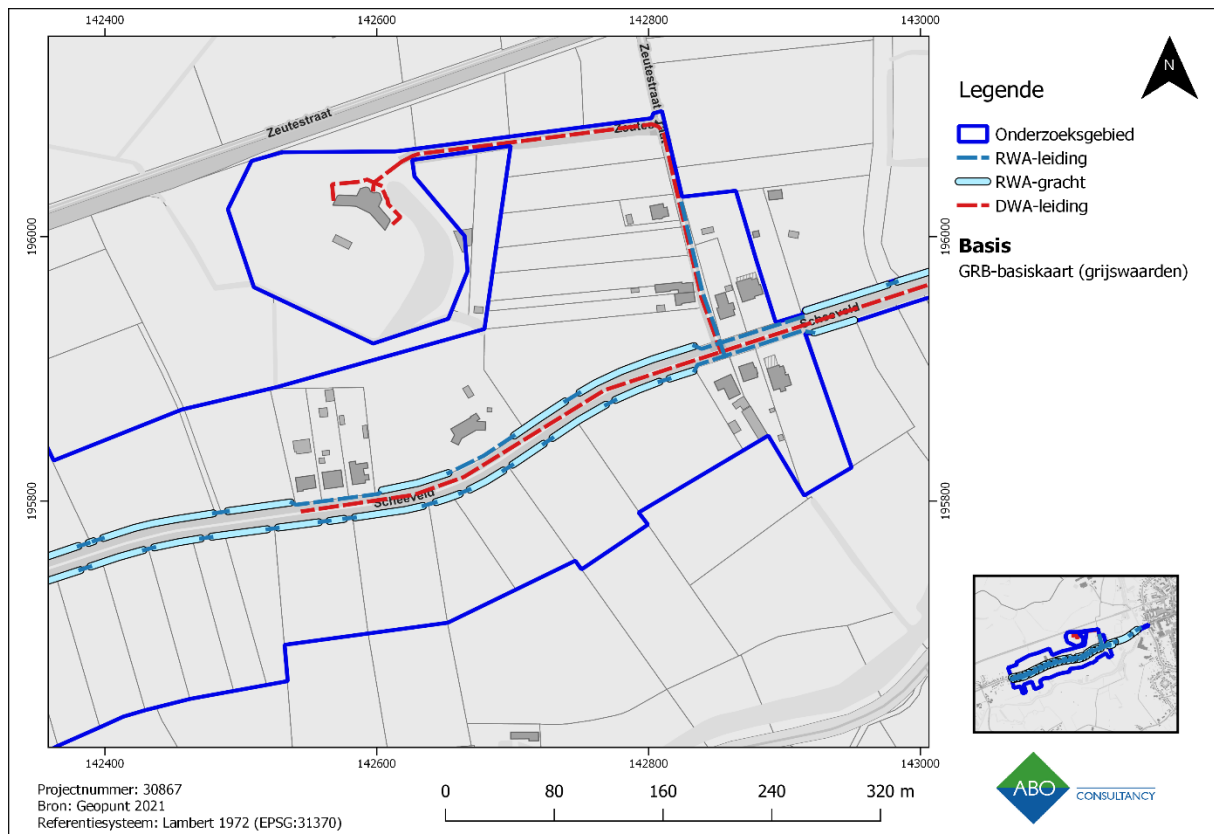
De geplande DWA-leidingen, voor het afvalwater, zullen een totale lengte van ca. 1.467 lopende meter krijgen. De buizen zullen door middel van een smalle sleuf (< 1,50 meter) onder de wegenis aangelegd worden. De diepte van deze DWA-leidingen bedraagt ongeveer 2,00 m-Mv.

De RWA-leidingen zullen grotendeels aangelegd worden door middel van langsgrachten aan beide zijden van Scheeveld, Meir en de Begijnhofstraat. De bestaande grachten zullen gedempt worden en er wordt in totaal 1.724 meter aan grachten aangelegd. De langsgrachten zullen een beperkte breedte van 1,50 meter hebben en een diepte tot 1,00 m-Mv.

Tussen de langsgrachten, onder de opritten en ter hoogte van de Zeutestraat wordt er ook nog een deel ingebuisde RWA-leidingen aangelegd. De diepte van deze leidingen komt tussen 0,70 m-Mv en 1,65 m-Mv.

Na deze werkzaamheden zal de wegenis hersteld worden. De hele opbraak en herinrichting van de wegenis zal geen bijkomende verstoringen met zich meebrengen, aangezien er reeds een verharde wegenis aanwezig is momenteel.

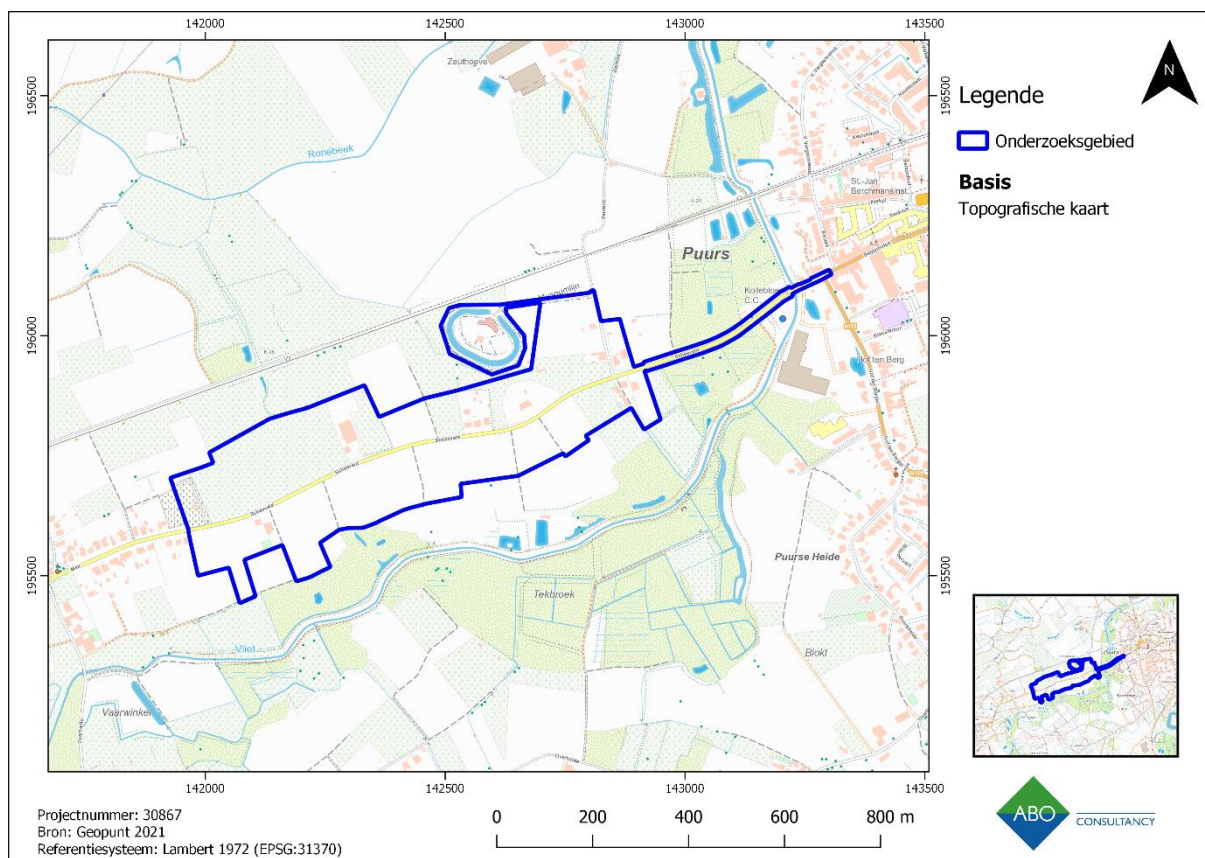

Uit de beschrijving van de werkzaamheden kan geconcludeerd worden dat de geplande verstoringen beperkt in omvang blijven. Ondanks dat het onderzoeksgebied een totale oppervlakte heeft van ca. 273.500 m², is er alleen een bodemingreep gepland ter hoogte van de walgracht van het fort en het wegtracé. In totaal zal er 29.500 m² ofwel 10,8% van het gehele onderzoeksgebied vergraven worden. De ingrepen in de bodem zullen plaatsvinden ter hoogte van de wegenis. Hier zal een DWA-leiding en een RWA-leiding door middel van langsgrachten aangelegd worden. De diepte van deze leidingen varieert tussen 0,70 m-Mv en 2,00 m-Mv. Echter, omdat de leidingen in verschillende dunne aanlegsleuven gerealiseerd zullen worden (< 1,50 meter breedte), is er nergens een mogelijkheid om voldoende kijkvensters te realiseren. Archeologisch onderzoek is hier dus niet mogelijk. Daarbij komt ook nog eens dat de aanleg van de huidige wegenis (tot een diepte van 0,60 m-Mv), de bestaande rioleringen en langsgrachten en de nutsleidingen (tot een diepte van 1,20 m-Mv) reeds voor een significante verstoring hebben gezorgd. Ter hoogte van de Sint-Pietersburcht zijn de geplande werken (DWA-leiding en pompput) van dergelijke kleine omvang dat ook hier geen verder onderzoek mogelijk is.

3 ASSESSMENTRAPPORT: LANDSCHAPPELIJKE ANALYSE

3.1 TOPOGRAFISCHE SITUERING

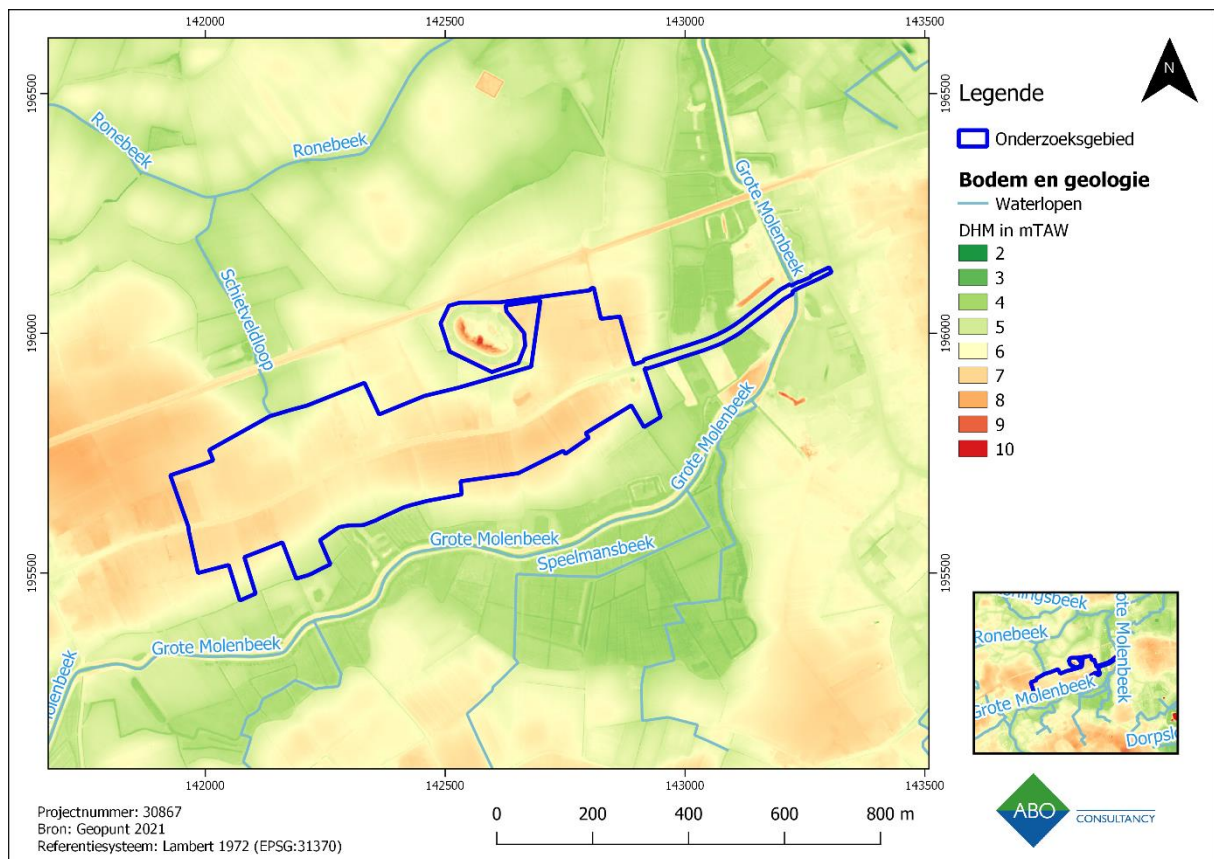
3.1.1 TOPOGRAFIE

Figuur 16: Topografische kaart (1:8500) met aanduiding van het studiegebied (blauw). (Bron: Geopunt 2021).

Op de topografische kaart is te zien dat het onderzoeksgebied zich uitstrekt langs Scheeveld, een weg die de dorpen Puurs en Oppuurs met elkaar verbindt. De omgeving wordt gekenmerkt door een eerder landelijk karakter met de nabijgelegen Grote Molenbeek als belangrijkste waterloop. Ter hoogte van Puurs dorp kruist deze beek het onderzoeksgebied. Een ander opvallend element, dat ook deel uitmaakt van het onderzoeksgebied, is de Puurse Schans of de Sint-Pietersburcht. Dit bouwwerk, opgetrokken in 1912, is een onderdeel van de derde verdedigingsgordel rond Antwerpen. Net ten noorden van de schans loopt een spoorlijn, namelijk de L52 tussen Dendermonde en Antwerpen.

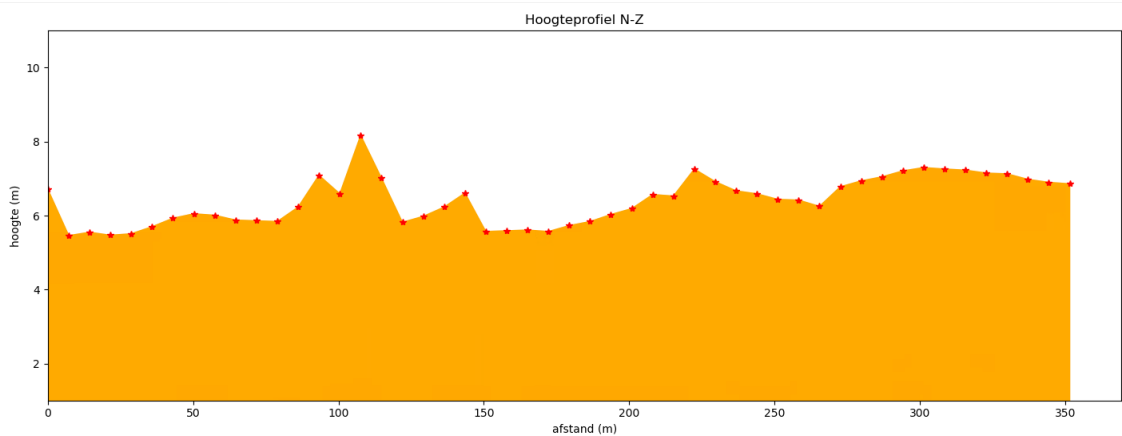
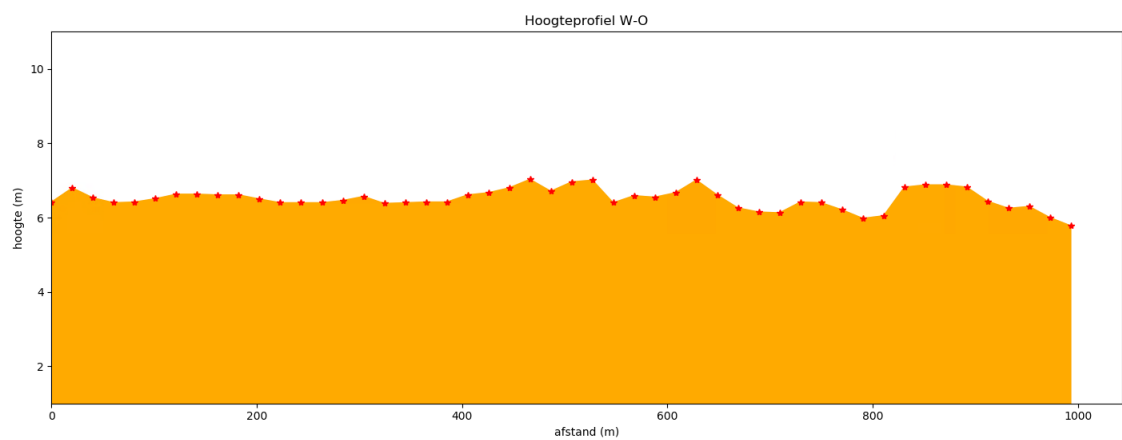
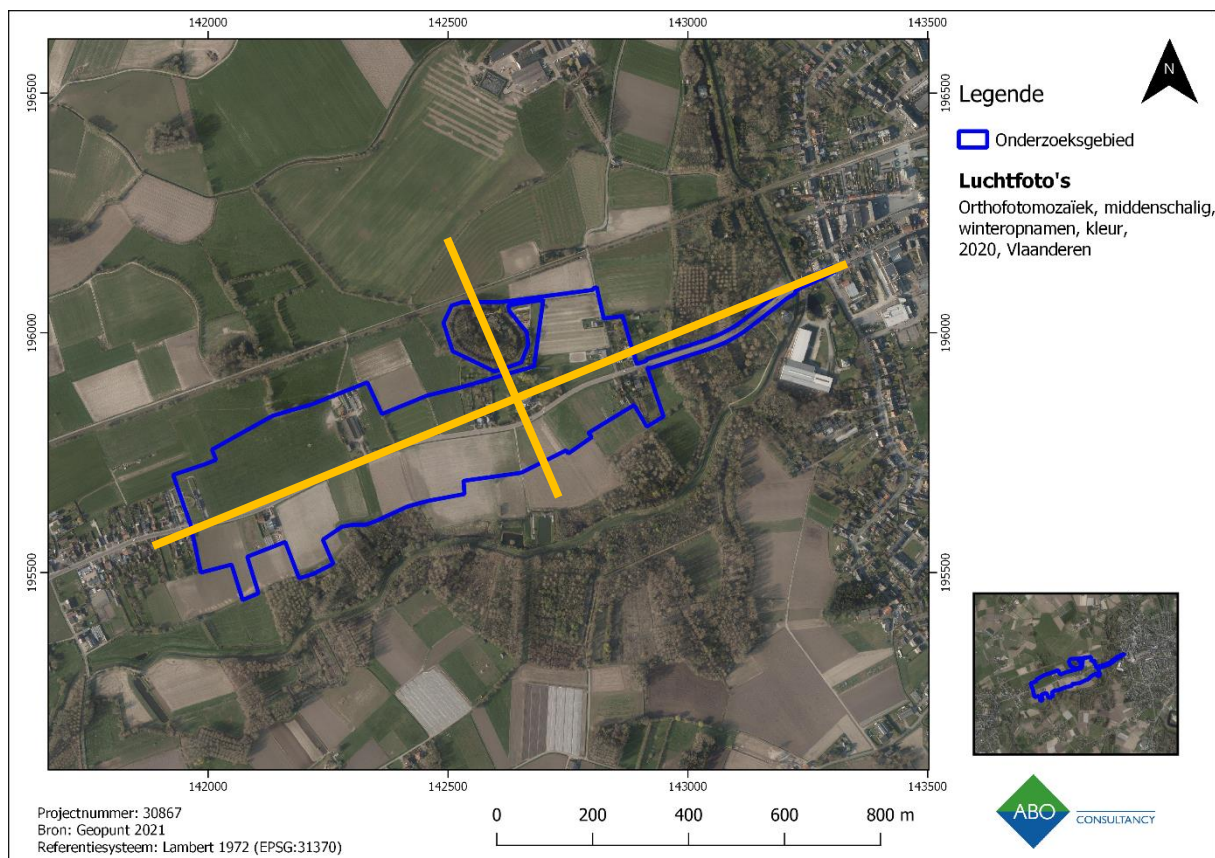
3.1.2 HOOGTEVERLOOP

Figuur 17: DTM (1m) (1:8500) met aanduiding van het studiegebied (blauw). (Bron: Geopunt 2021).

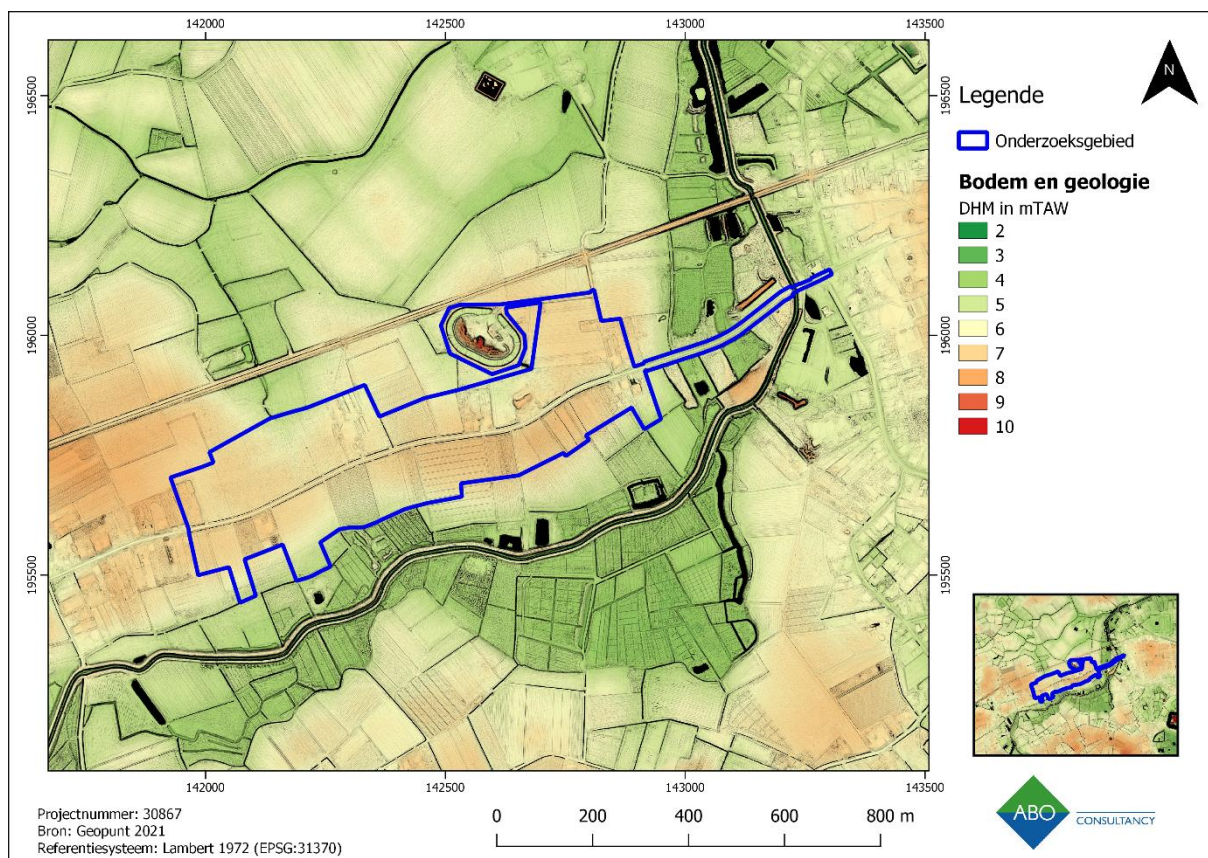
Landschappelijk gezien bevindt het onderzoeksgebied zich in Klein-Brabant. Dit is een geografische streek die zich uitstrekt langs de Rupel en de Schelde en die wordt gekenmerkt door een relatief vlak en laag karakter. Het betreft hier zelfs één van de meest laaggelegen gebieden in België. Het onderzoeksgebied zelf bevindt zich echter op een lichte verhoging in het landschap tussen de lager gelegen valleien van de Grote Molenbeek in het zuiden en de Ronebeek in het noorden. De hoogte komt op ca. 6,00 mTAW tot 7,00 mTAW.

De hoogteprofielen geven een meer gedetailleerd beeld van het onderzoeksgebied. Van west naar oost oogt het terrein eerder vlak met een hoogte tussen 5,80 mTAW en 7,08 mTAW. Van noord naar zuid is er een gelijkaardig reliëf, al is hier de slotgracht rondom de Sint-Pietersburcht het meest laaggelegen element met een hoogte tot 5,56 mTAW.

Figuur 18: Hoogteprofielen van west naar oost en noord naar zuid. (Bron: Geopunt 2021).

3.1.3 SKYVIEW

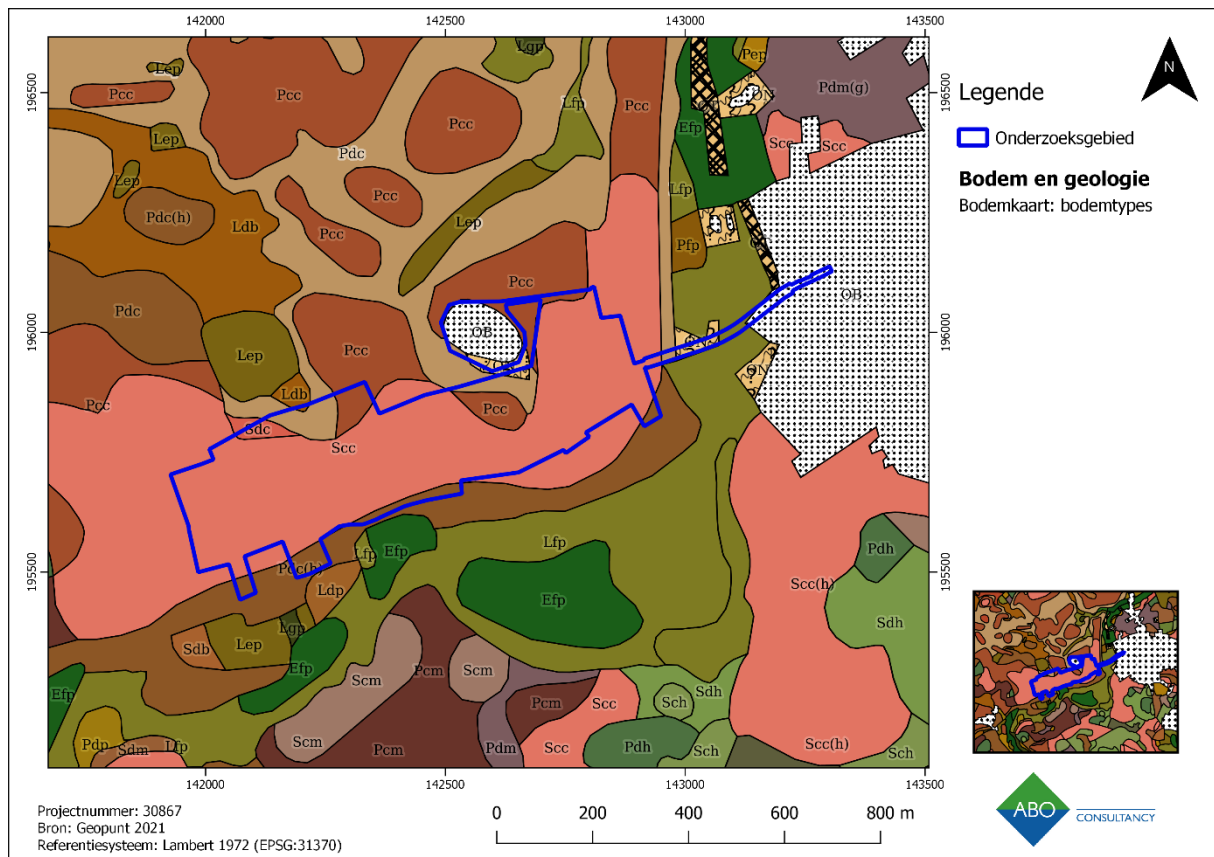

Figuur 19: Skyview (1:8500) met aanduiding van het onderzoeksgebied. (Bron: Geopunt 2021).

Op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, Skyview factor 0,25m zijn binnen het onderzoeksgebied enkele elementen duidelijk zichtbaar. Zo is er ten noorden en ten zuiden van Scheeveld voornamelijk landbouwgrond aanwezig, te herkennen aan de horizontale en verticale ploegsporen. Ook de noordelijk gelegen schans of Sint-Pietersburcht is gemakkelijk herkenbaar. Iets ten zuiden en kruislings met het oosten van het onderzoeksgebied is de Grote Molenbeek uitgesneden in het landschap.

3.2 BODEMKUNDIGE SITUERING

3.2.1 BODEMKAARTEN

Figuur 20: Gedigitaliseerde bodemkaart (1:8500) met aanduiding van het studiegebied (blauw). (Bron: Geopunt 2021).

Volgens de bodemkaart is de ondergrond van het onderzoeksgebied ter hoogte van de Sint-Pietersburcht gekarteerd als een **OB**-bodem. In sommige gevallen is de bodem dermate veranderd door menselijk ingrijpen dat de oorspronkelijke bodem sterk aangetast of zelfs verdwenen is. In andere gevallen is het onderzoeksgebied dermate verbouwd dat het oorspronkelijke bodemtype niet meer gekarteerd kan worden.

Aan het tracé is er voornamelijk een matig droge lemige zandbodem met een sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B-horizont gekarteerd (**Scc**). De bouwvoor bestaat uit een donker grijsbruine laag die ca. 25 tot 30 cm dik is. Hieronder kan een weinig duidelijke B-horizont voorkomen. Tussen een diepte van ca. 40 tot 100 cm-Mv begint de Bt-horizont. Het bovenste gedeelte van deze horizont is geelbruin van kleur en toont bleekbruine zandige strepen en vlekken. In het onderste gedeelte (ca. 60 – 90 cm-Mv) zijn er gleyverschijnselen aanwezig.

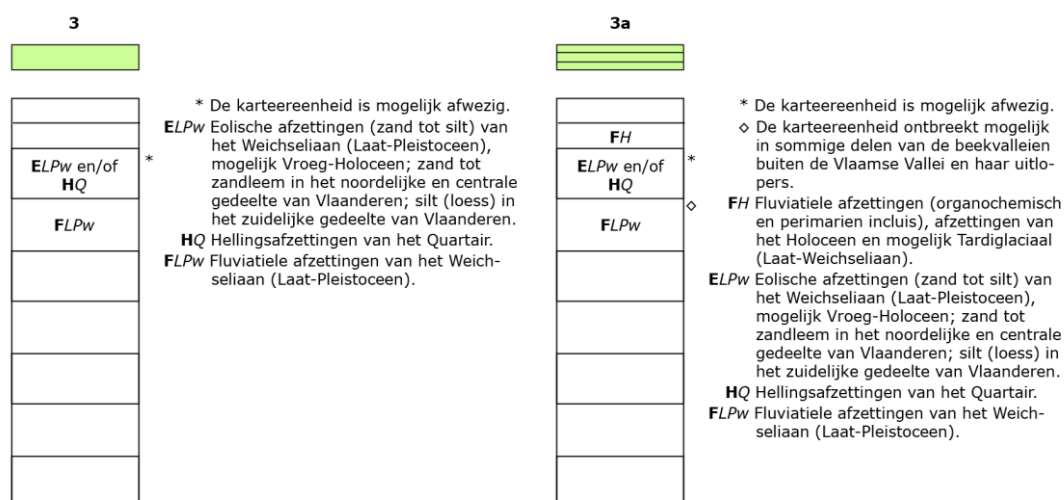
In de noordelijke helft van het onderzoeksgebied komt een matig droge lichte zandleembodem met een sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B-horizont (**Pcc**) voor. De grijsbruine bovengrond van dit bodemtype is humeus en in de meeste gevallen ca. 25 tot 30 dik.

Meer zuidelijk wordt het **Pdc**-bodemtype veelvuldig gekarteerd. Dit is een matig natte lichte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B-horizont. De bovenste lagen van deze gronden zijn humusrijk en zeer donker grijsbruin van kleur. Vanaf een diepte van 30 cm-mv komt een

bleekbruine laag voor die meestal roestverschijnselen vertoont. De B-horizont kan worden aangetroffen vanaf een diepte van 60 tot 80 cm-Mv.

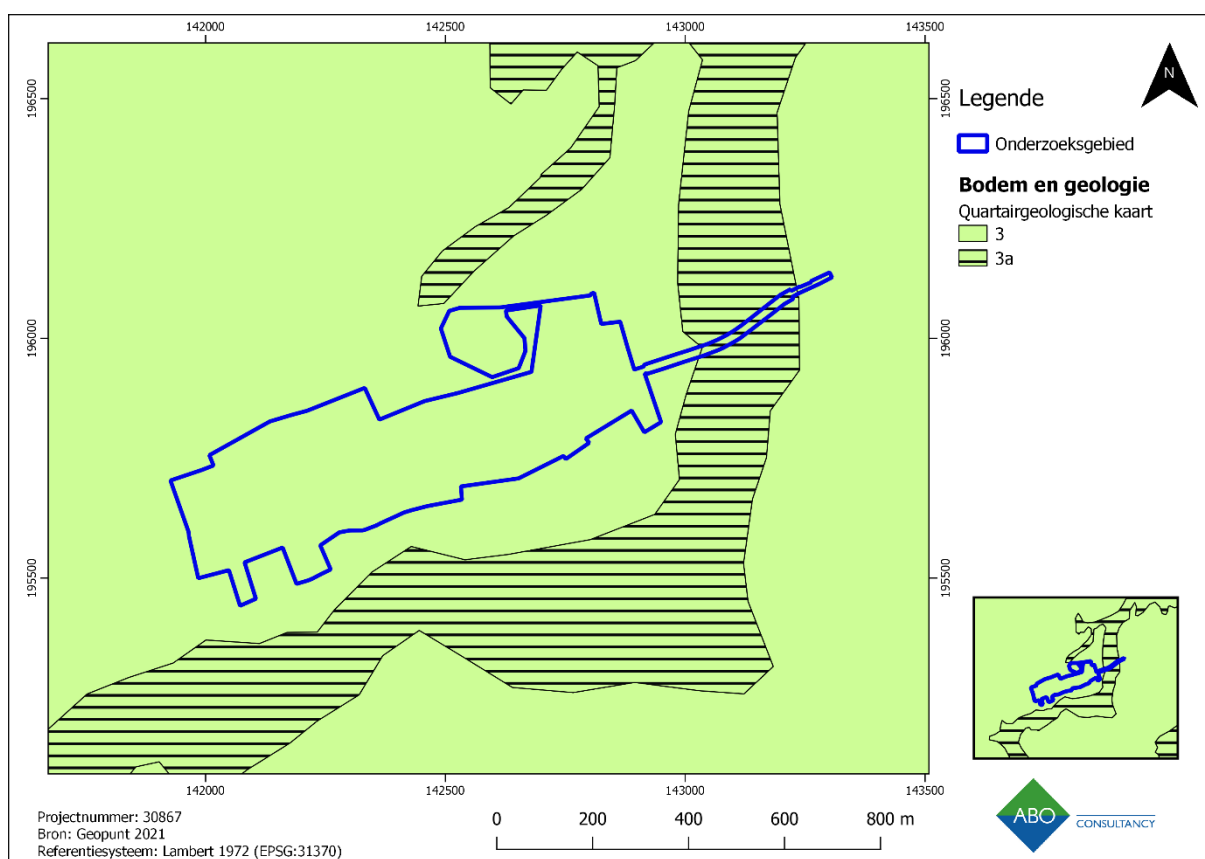
In het oosten komt een **Lfp**-bodem voor. Dit is een zeer natte zandleembodem zonder profiel. Dit zijn hydromorfe zeer natte gronden met een reductiehorizont, die begint op de diepte van 50-100 cm. De bodems zijn permanent zeer nat

3.2.2 QUARTAIRGEOLOGISCHE KAART

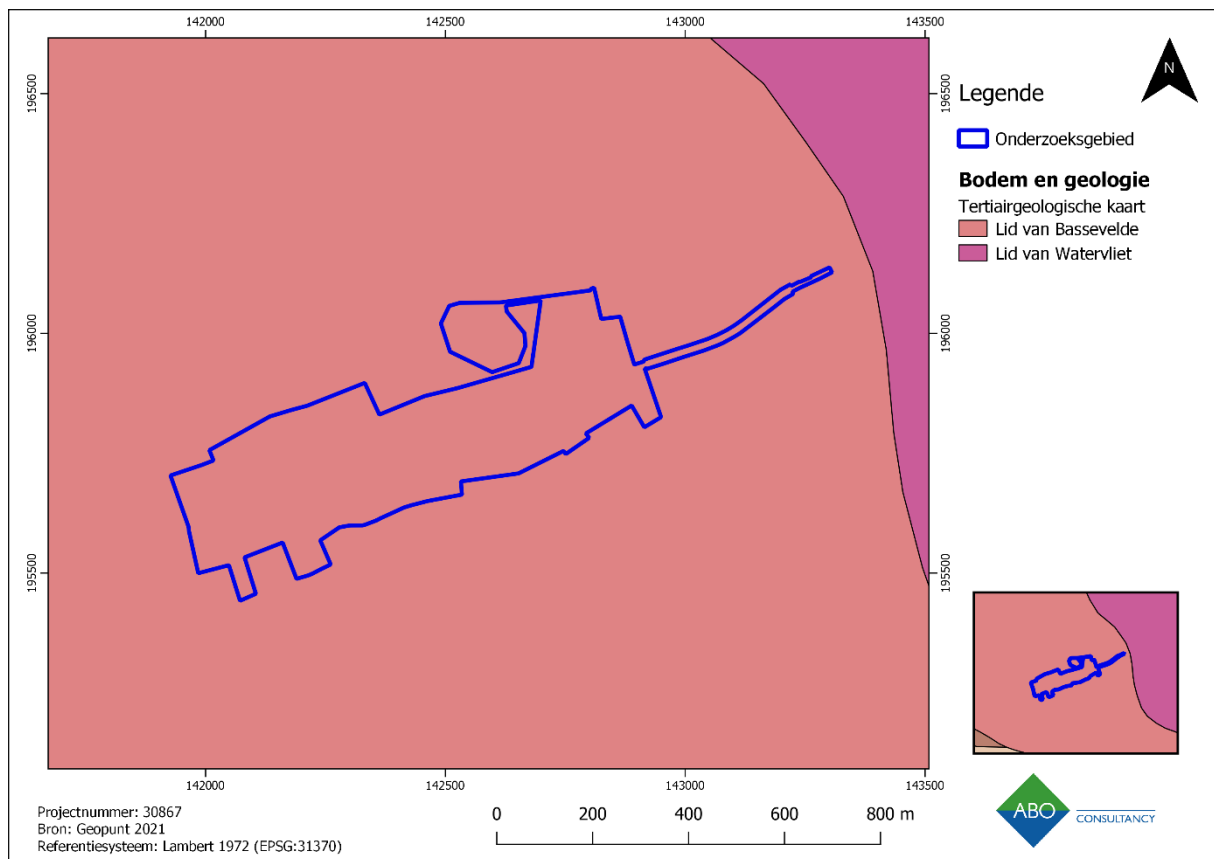
Figuur 21: Quartairgeologische types ter hoogte van het studiegebied (type 3 + 3a). (Bron: Geopunt 2021).

Op basis van de Quartairgeologische kaart kan er gesteld worden dat er twee verschillende types gekarteerd zijn in de omgeving van het onderzoeksgebied. Op basis van **type 3** kan besloten worden dat er geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop een Pleistocene sequentie aanwezig zijn. Bij **type 3a** is er wel een aanwezigheid van Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen van fluviaatiele oorsprong. Deze jongere fluviaatiele afzettingen (FH) zijn vermoedelijk in verband te brengen met de fossiele valleien van de Molenbeek ten zuiden en de Ronebeek ten noorden van het onderzoeksgebied.

Figuur 22: Gedigitaliseerde Quartairgeologische kaart (1:8500) met aanduiding van het studiegebied. (Bron: Geopunt 2021).

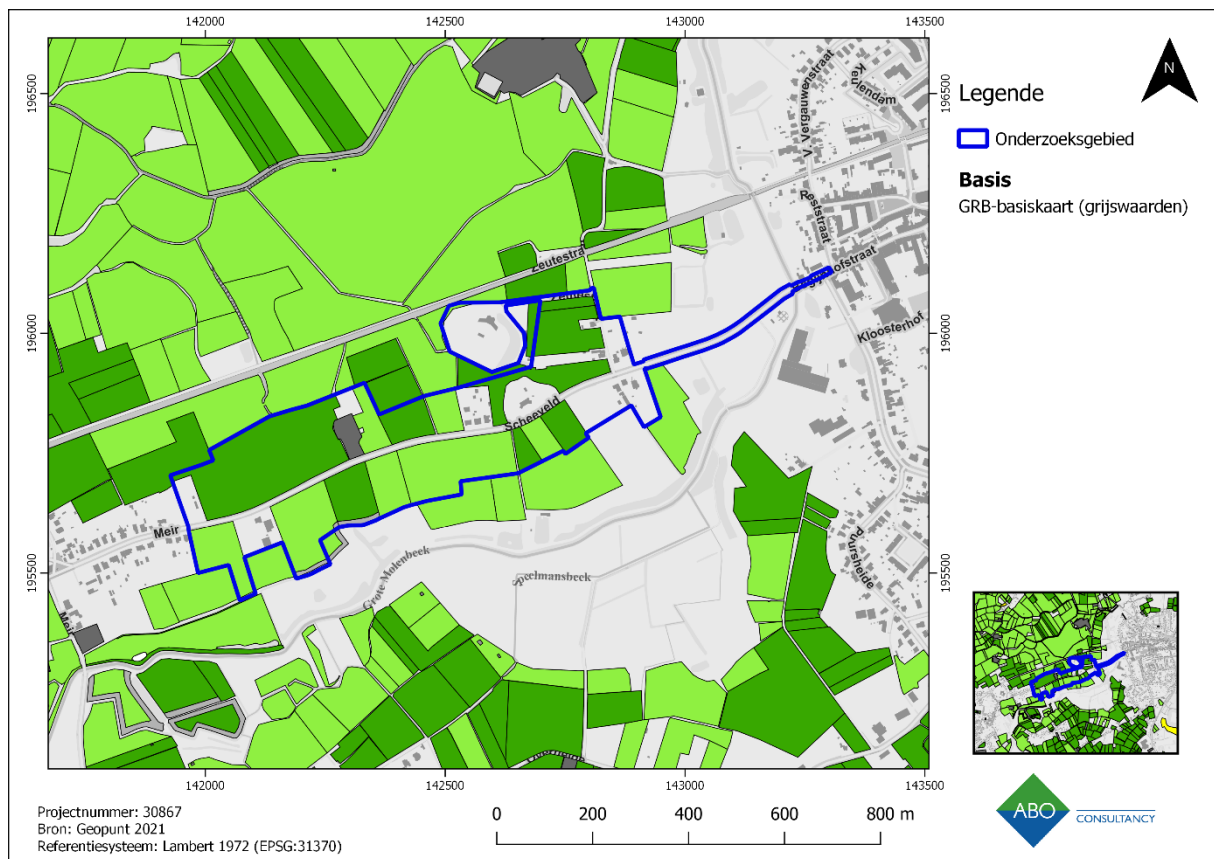
3.2.3 TERTIAIRGEOLOGISCHE KAART

Figuur 23: Gedigitaliseerde Tertiairgeologische kaart (1:8500) met aanduiding van het onderzoeksgebied. (Bron: Geopunt 2021).

Volgens de Tertiairgeologische kaart is de ondergrond van het onderzoeksgebied volledig binnen de **Formatie van Zelzate**, en meer bepaald het **Lid van Bassevelde** gekarteerd. Deze laag bestaat uit donkergrijs fijn zand tot zand dat silthoudend en glauconiet- tot glimmerhoudend is. De oorsprong van het Lid van Zelzate gaat terug tot het Priabonien (Laat-Eoceen) en Rupelien (Vroeg-Oligoceen), toen het werd afgezet als deel van de ondiep-mariene zanden en kleien.

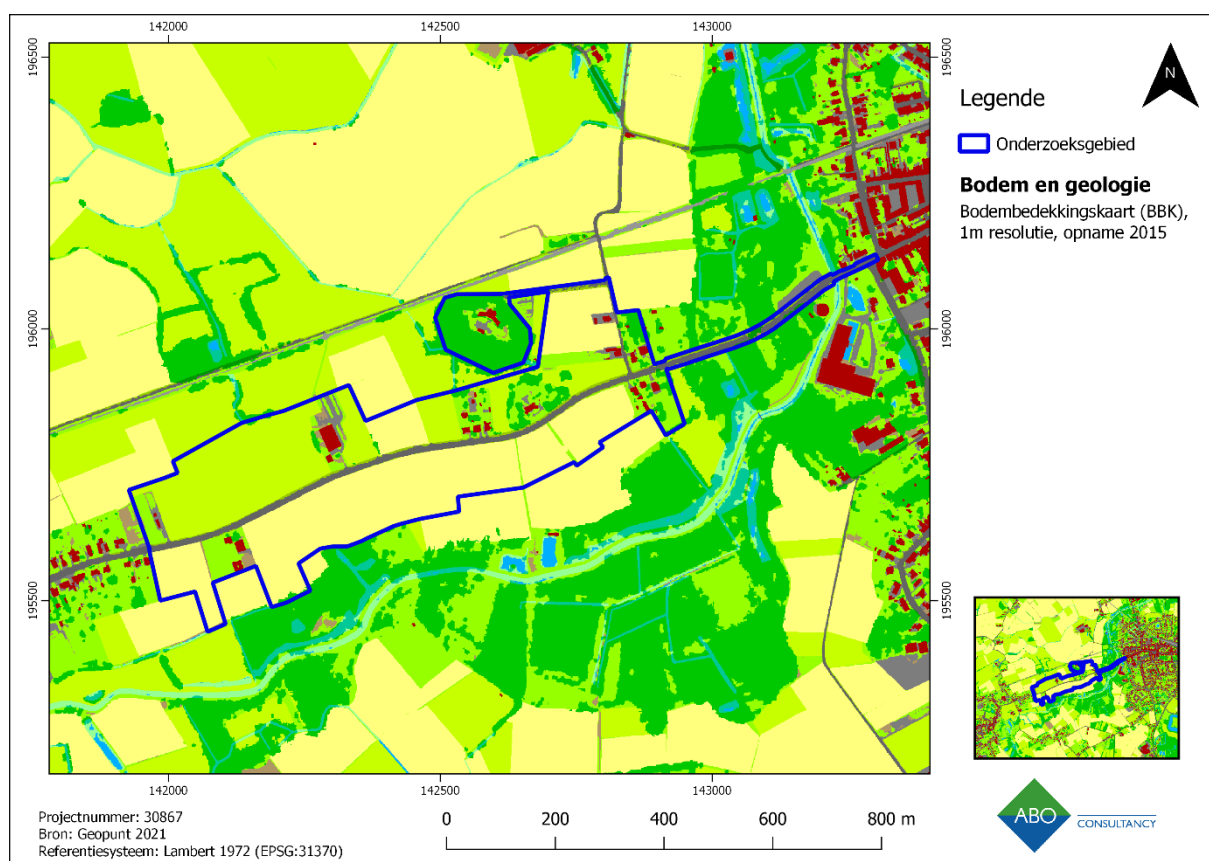
3.2.4 BODEMEROSIEKAART

Figuur 24: Bodemerosiekaart (1:8500) met aanduiding van het onderzoeksgebied. (Bron: Geopunt 2021).

Op de bodemerosiekaart is te zien dat het onderzoeksgebied zich in een omgeving bevindt waarin de percelen zijn gekarteerd met een verwaarloosbaar tot zeer laag bodemerosiepotentieel. Een lage impact van erosie bevordert de bewaring van de oorspronkelijke bodemopbouw en bijgevolg ook van eventueel aanwezige archeologische resten.

3.2.5 BODEMBEDEKKINGSKAART

Figuur 25: Bodemgebruikskarta (1:7500) met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2021).

Volgens de bodembedekkingskarta bestaat het onderzoeksgebied grotendeels uit akkerland (geel), grasland (groen) en bossen (donkergroen). In mindere mate komen er ook wegen (grijs) en woningen (rood) voor.

4 ASSESSMENTRAPPORT: ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

Geraadpleegde bronnen hoofdstuk 4 met betrekking tot archeologische voorkennis	Toelichting
Inventarissen	
Inventaris archeologische zone	Buiten archeologische zone
Gekende erfgoedwaarden	Relevant, cf. 4.1.2
Inventaris bouwkundig erfgoed	Relevant, cf. 4.1.3
Beschermde stads- en dorpsgezichten	Niet van toepassing
Centraal Archeologische Inventaris	Relevant, cf. 4.1.4
Inventaris historische stadskern	Niet van toepassing
Inventaris gebieden waar geen archeologie te verwachten valt (GGA)	Niet van toepassing
Wereldoorlog relictten	Niet van toepassing
Cartografische bronnen	
Frickxkaart (ca. 1745)	Niet relevant, maar wel vermeld, cf. 4.2.1
Ferrariskaart (ca. 1771-1778)	Relevant, cf. 4.2.2
Atlas der Buurtwegen (ca. 1841)	Relevant, cf. 4.2.3
Vandermaelen kaarten (1846- 1854)	Relevant, cf. 4.2.4
Popp kaarten (1842-1879)	Relevant, cf. 4.2.5
Orthofoto's 1954-2017)	Relevant, cf. 4.3

Figuur 26: Tabel met geraadpleegde bronnen.

4.1 INVENTARISSEN ONROEREND ERFGOED

De overzichtskaart van Geoportaal Onroerend Erfgoed geeft voor het gebied rondom het studiegebied meldingen van beschermde monumenten, cultuurhistorische landschappen, zones opgenomen in de Centraal Archeologische Inventaris en bouwhistorische relictten.

4.1.1 HISTORISCH KADER

Historische bronnen vermelden Puurs voor het eerst in 1148 als *Puderce* en later in 1153 als *Puderzle*. De naam zou mogelijk zijn afgeleid van de woorden *-zele* en *-podel*. Mogelijk betekent Puurs zoiets als 'woonplaats in het moeras' (Debrabandere 2010, 206).

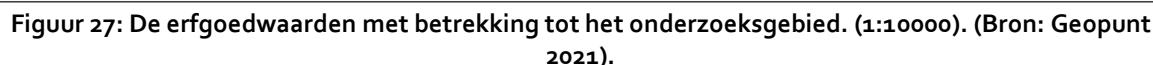
De omgeving van het onderzoeksgebied is rijk aan Romeinse sites. Zo zijn er bewoningssporen aangetroffen in onder andere, Bornem, Breendonk, Mariekerke, Wintam, Hingene en Sint-Amands. In de tijd van de Romeinen behoorde het zuidelijke deel van de huidige provincie Antwerpen tot "civitas Nerviorum". Dit gebied werd toentertijd bewoond door een Belgische volksstam, genaamd de Nerviërs (Inventaris Onroerend Erfgoed, thema ID: 16223). In Oppuurs herinneren de huidige verbindingsweg tussen Wilgenweg-Oppuursdorp-Meistraat met de oude straatnaam, Oude Heirbaan aan de tijd van de Romeinen (Onroerend Erfgoed thema, ID: 13517). Nederzettingen werden vaak gesticht aan wegen ter hoogte van oversteekplaatsen. Zo zou de Rupeloversteek te Hellegat/Ruisbroek een belangrijke rol hebben gespeeld bij het ontstaan van Klein-Willebroek in het midden van de zestiende eeuw (Onroerend Erfgoed thema, ID: 16223).

Mogelijk was de regio van Puurs bewoond in de Frankische perioden. Zo wijzen bepaalde plaatsnamen op nederzettingen tijdens deze periode, zoals Liezele en Coolhem te Puurs (Pudersele) en Kuitegem te Sint-Amands (Onroerend Erfgoed thema, ID: 16223). De Salische Franken vestigden vanaf de 15e eeuw in de regio van Oppuurs. Zij vormden onder andere de heide om tot vruchtbare landbouwgrond (Onroerend Erfgoed thema, ID: 13517).

Tijdens het ancien régime behoorde Puurs tot het hertogdom van Brabant. Echter, op gerechtelijk gebied viel Puurs onder het bezit van de Rijksabdij. Hieronder vielen de abten van de Cornelimunster en Sint-Bernards (Onroerend Erfgoed thema, ID: 13511).

Vanaf de 13e eeuw werden er binnen Puurs langzaam aan nieuwe gronden ontgonnen, daarnaast werden er gebieden ingedijkt. Tot de 18e eeuw bleef het oorspronkelijke heide- en boslandschap grotendeels behouden (Onroerend Erfgoed thema, ID: 13511). Momenteel wordt de gemeente gekarakteriseerd door lintbebouwing en industrie.

4.1.2

Ter hoogte van het onderzoeksgebied zijn er vier relevante erfgoedwaarden aangetroffen die allemaal stammen uit te 20e eeuw.

4.1.2.1

Dit bouwwerk is niet alleen als bouwkundig erfgoed (ID. 200451), maar ook als monument (ID. 4289) beschermd omwille van de historische waarde. De Sint-Pietersburcht, ook wel de Schans van Puurs genoemd, is een betonnen redoute met bijhorende walgracht die in 1912 als onderdeel van de derde verdedigingsgordel rond Antwerpen werd opgericht. Deze vorm van defensie werd in het leven geroepen om de Rupel-Netelijn verder te versterken en te moderniseren. In totaal werden er in deze periode elf nieuwe forten en twaalf nieuwe schansen, waaronder deze in Puurs, gerealiseerd. De huidige schans bevindt zich tussen het Fort van Bornem in het westen en het Fort van Lievele in het oosten. Hoewel de werkzaamheden reeds gestart waren in 1907-1908, bleek de fortengordel nog niet voltooid tegen het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. Na de Tweede wereldoorlog begonnen de forten hun militaire functie geleidelijk aan kwijt te spelen (Agentschap Onroerend Erfgoed, 2021).

4.1.2.2

Binnen het onderzoeksgebied zijn er drie Duitse bouwwerken uit de Eerste Wereldoorlog aanwezig. Het gaat hier om een bunker (ID. 305253), een mitrailleurspost (ID. 305251) en een observatiepost (ID. 305252). Deze militaire gebouwen werden opgetrokken als onderdeel van de *Südabschnitt*, een Duitse

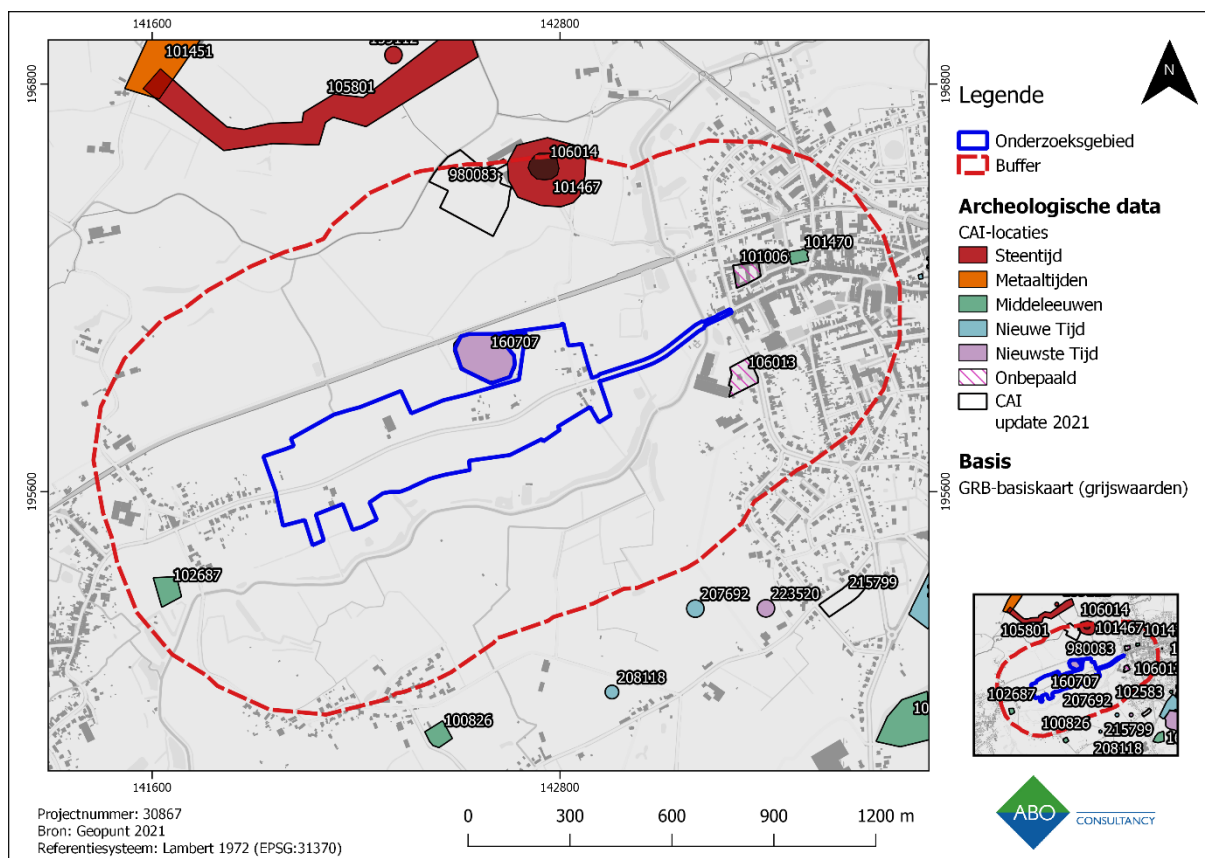
bunkerlinie die ten zuiden van Antwerpen werd aangelegd. De bunkers van deze linie werden allemaal gerealiseerd volgens gestandaardiseerde ontwerpen (Agentschap Onroerend Erfgoed, 2021).

De bunker zelf wordt omschreven als het type *Unterstand*, waarbij er een onderkomen was voorzien voor de manschappen. Kenmerkend bij dit type bunker zijn de twee toegangen aan de achterzijde van de bunker. In de Tweede Wereldoorlog werd de bunker door de Duitsers verzegeld zodat deze niet in vijandelijke handen kon vallen (Agentschap Onroerend Erfgoed, 2021).

De mitrailleurspost betreft een type bunker dat bedoeld was voor een *Maschinengewehr*. Deze kwamen evenredig verdeeld over de hele bunkerlijn voor, bedoeld om met een zware mitrailleur flankerend en kruislings te vuren. Kenmerkend voor dit type zijn de twee openingen in de voormuur van de bunker (Agentschap Onroerend Erfgoed, 2021).

De observatiepost betreft een type bunker voor een *Infanterie-Beobachter*, ten behoeve van de infanterie. Kenmerkend bij dit type bunker is de waarnemingsopening in het uitspringend deel aan de voorzijde van de bunker. De infanteriewaarnemer was verantwoordelijk voor het telefonisch leiden en coördineren van de infanterievuren, zoals zware mitrailleurs of granaatwerpers. De waarnemer zat op een stoeltje onder een ijzeren plaat, waar de binnenhoogte amper 1,4 meter bedroeg (Agentschap Onroerend Erfgoed, 2021).

4.1.3 CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS (CAI)

Figuur 28: Alle CAI-meldingen (1:12000) binnen een straal van 750 meter.

In een straal van 750 meter rondom het onderzoeksgebied werden er 8 meldingen uit de Centrale Archeologische Inventaris aangetroffen. Deze meldingen betreffen materiaal uit alle periodes tussen de prehistorie en de nieuwste tijd, wat kan wijzen op een doorlopende bewoning van de regio.

Er zijn aanwijzingen van menselijke aanwezigheid in de omgeving van Puurs tijdens het laat-neolithicum. Zo zijn er bij een veldkartering enkele silexartefacten (ID. 101467) aangetroffen op ca. 1 kilometer ten noordoosten van het onderzoeksgebied. Puurs kent echter ook bewoningssporen uit de metaaltijden en de Romeinse tijd. Zo zijn er verschillende sporen van permanente grondontginningen aangetroffen en werd er bij de eerder vernoemde veldkartering ook fragmenten van aardewerk uit de ijzertijd, laat Romeinse tijd en de middeleeuwen opgespoord (ID. 101467). Dit geeft aan dat Puurs tijdens deze periodes ook bewoond was. In de bredere omgeving van Puurs zijn daarnaast vele Romeinse munten en aardewerken fragmenten gevonden.

Tijdens een recent onderzoek door J. Verrijckt bvba (ID. 980083) werden op 500 meter ten noorden van het onderzoeksgebied 88 sporen geregistreerd, waarbij het overgrote deel uit de IJzertijd en Romeinse periode kwamen. In het zuidwesten van het plangebied werden onder andere houtskoolrijke sporen aangetroffen, wat kan wijzen op een Romeins grafveldje. In het oostelijk gedeelte van het terrein werden typische nederzettingssporen aangetroffen uit de vroege late IJzertijd. De mogelijke aanwezigheid van een Romeinse nederzetting valt, op basis van verschillende sporen, hier ook niet uit te sluiten.

De ruimere omgeving van het onderzoeksgebied was ook bewoond in de middeleeuwen. Zo stonden er twee mottekastelen: het Hof der Zeut (ID: 106014) en het Hof ter Berg (ID: 106013). In deze

tijdperiode was er tevens een graanmolen (ID: 102583) en een gasthuis (ID: 1202685) in het dorpscentrum van Puurs aanwezig. Meer recente sporen wijzen echter vooral op het belang van de regio binnen de verdedigingsgordels van Antwerpen, zoals de 20e-eeuwse Sint-Pietersburcht (ID: 160707).

ID	Adres	Naam	Datering
980083	Zeutestraat 1, Puurs-Sint-Amands	Vooronderzoek Puurs-Sint-Amands Zeutestraat	IJzertijd-Romeinse periode
106013	Hof-ten-Berglaan 47, Puurs-Sint- Amands	Hof-ten-Berg	Volle middeleeuwen
101470	Kerkplein 2, Puurs- Sint-Amands	Sint-Pieterskerk	Middeleeuwen
102687	Meir 78, Puurs-Sint- Amands	Calsterhof	Late-middeleeuwen
101006	Kerkplein 15, Puurs-Sint-Amands	Graanmolen en melkteil/vetvanger	Late-middeleeuwen
106014	Zeutestraat 1, Puurs-Sint-Amands	Hof ter Zeut	Late-middeleeuwen
160707	Scheeveld 18, Puurs-Sint-Amands	Sint-Pietersburcht	20e eeuw
101467	Zeutestraat 1, Puurs-Sint-Amands	Sporen van bewoning	Steentijd tot 20e eeuw

Figuur 29: Overzichtstabel CAI.

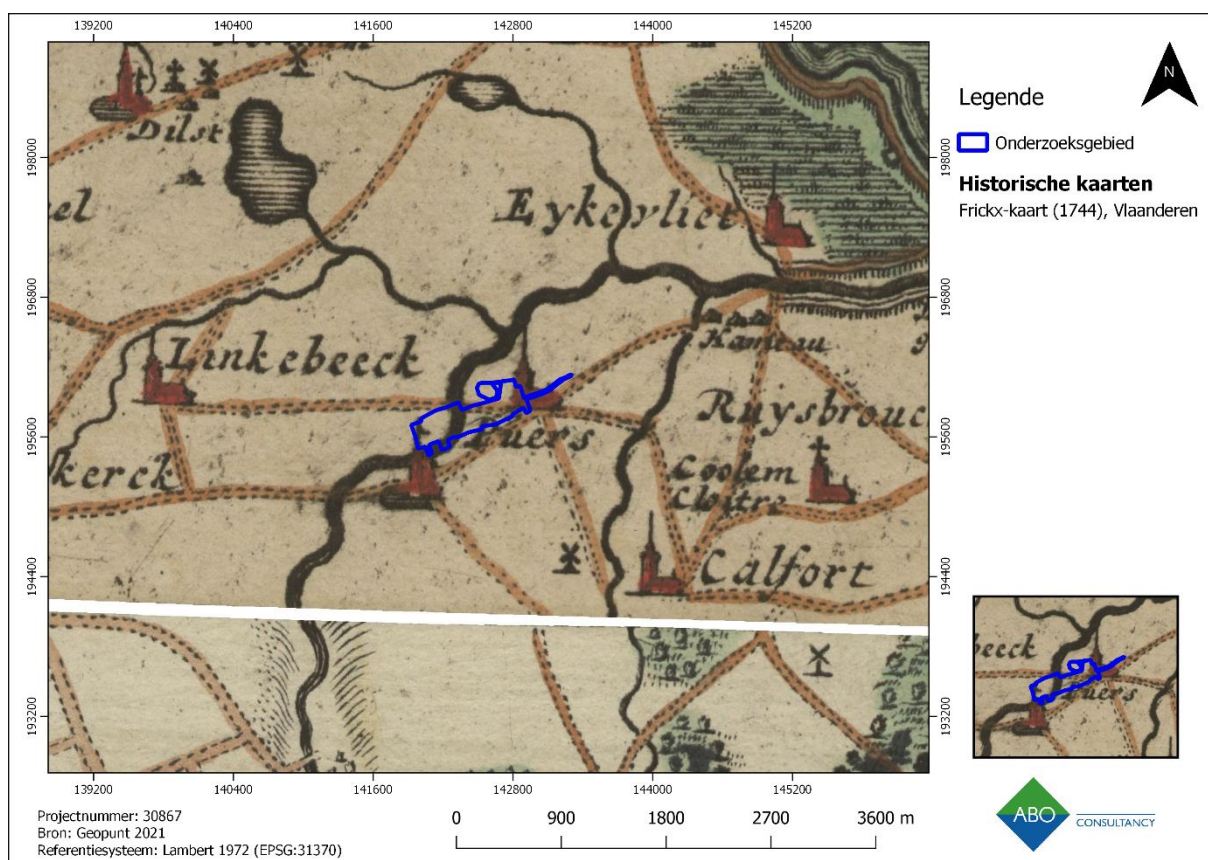
4.1.4 EERDER ONDERZOEK

Voor een terrein aan de Kattestraat te Puurs-Sint-Amands, ca. 700 m ten westen van het onderzoeksgebied, werd door Studiebureau Archeologie bvba een archeologienota opgesteld in 2017 (ID: 3425). Binnen het projectgebied werd een recreatiedomein gepland, waarbij eerst het gehele terrein moet worden opgehoogd. Er werden o.a. een voetbalveld, een speelterrein en een hondenweide ingericht. In totaal zou het terrein tot ca. 70 cm-mv diep verstoord worden. Om na te gaan of het archeologisch vlak geraakt zou worden met de uitvoering van de geplande werken, werden er binnen het traject van de archeologienota enkele landschappelijke boringen uitgevoerd. Uit de boorresultaten kwam naar voren dat de ondergrond uit alluviale klei bestaat in plaats van het volgens de bodemkaart gekarteerde zandleem. Binnen het terrein werd verder voornamelijk een A1, IC, IIC, IICg bodemsequentie aangetroffen. Door de natte aard van het terrein werd er voor een vrijgave geopteerd.

Voor de heraanleg van de Kloostertuin te Puurs-Sint-Amands, ca. 50 m ten oosten van het onderzoeksgebied, werd een archeologienota opgesteld door All Archeo in 2015 (ID: 11130). Om de bodembewaring na te gaan, werden er in het kader van de archeologienota twee controleboringen uitgevoerd. Uit de resultaten van de boringen bleek dat er onder de Ap-horizont een verstoring aanwezig is en dat het terrein in het verleden opgehoogd was. Er werd daarom een vrijgave van het projectgebied geadviseerd.

4.2 CARTOGRAFISCHE BRONNEN

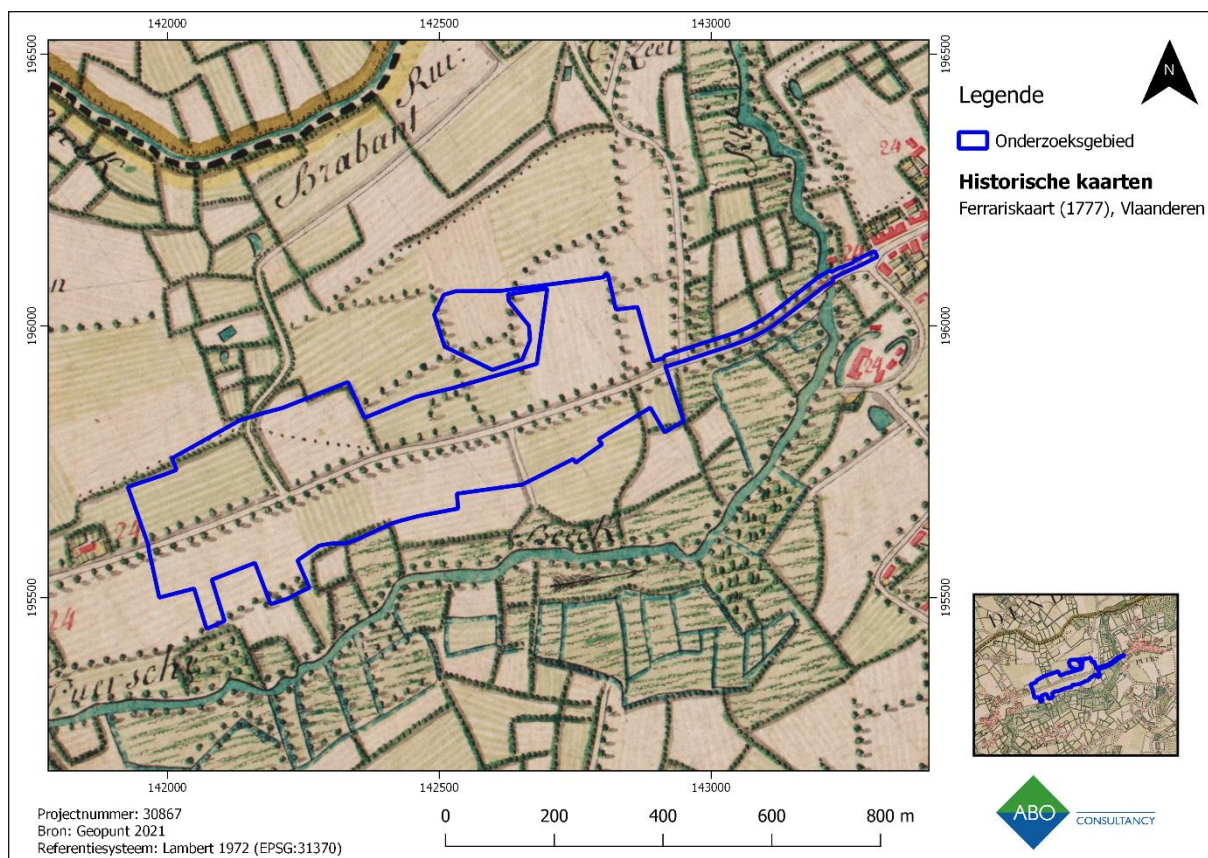
4.2.1 FRICXKAART (CA. 1712)

Figuur 30: Fricxkaart (1:35000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2021).

Op de Fricxkaart staat het onderzoeksgebied grofweg correct aangeduid ter hoogte van de dorpskernen van Puurs en Oppuurs. Mogelijks staat ook reeds de Grote Molenbeek gekarteerd. Herkenbare omliggende dorpen betreffen Linkebeek in het westen en Ruisbroek in het oosten. Omwille van het gebrek aan detail is de Fricxkaart verder weinig relevant voor deze archeologienota.

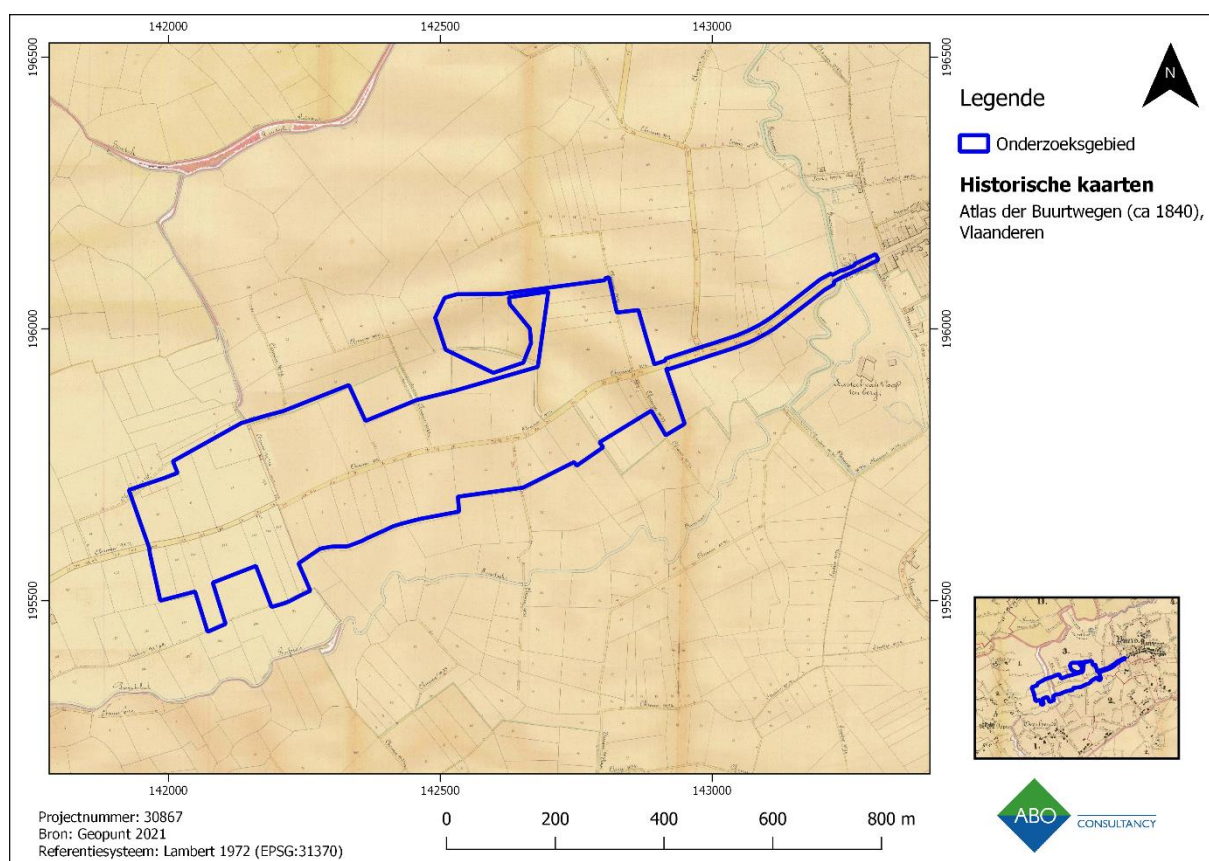
4.2.2 FERRARISKAART (CA. 1771- 1778)

Figuur 31: Ferrariskaart (1:7500) met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2021).

Op de Ferrariskaart staat het onderzoeksgebied in veel meer detail aangeduid ten westen van Puurs. Midden door het plangebied loopt een weg, wat later Scheeveld zou worden, en ook de Grote Molenbeek is reeds aangeduid. Algemeen kan gesteld worden dat het onderzoeksgebied volledig onbebouwd is en gebruikt wordt als akkerland. Bewoning concentreert zich voornamelijk in het westelijk gelegen Oppuurs en het oostelijke Puurs zelf.

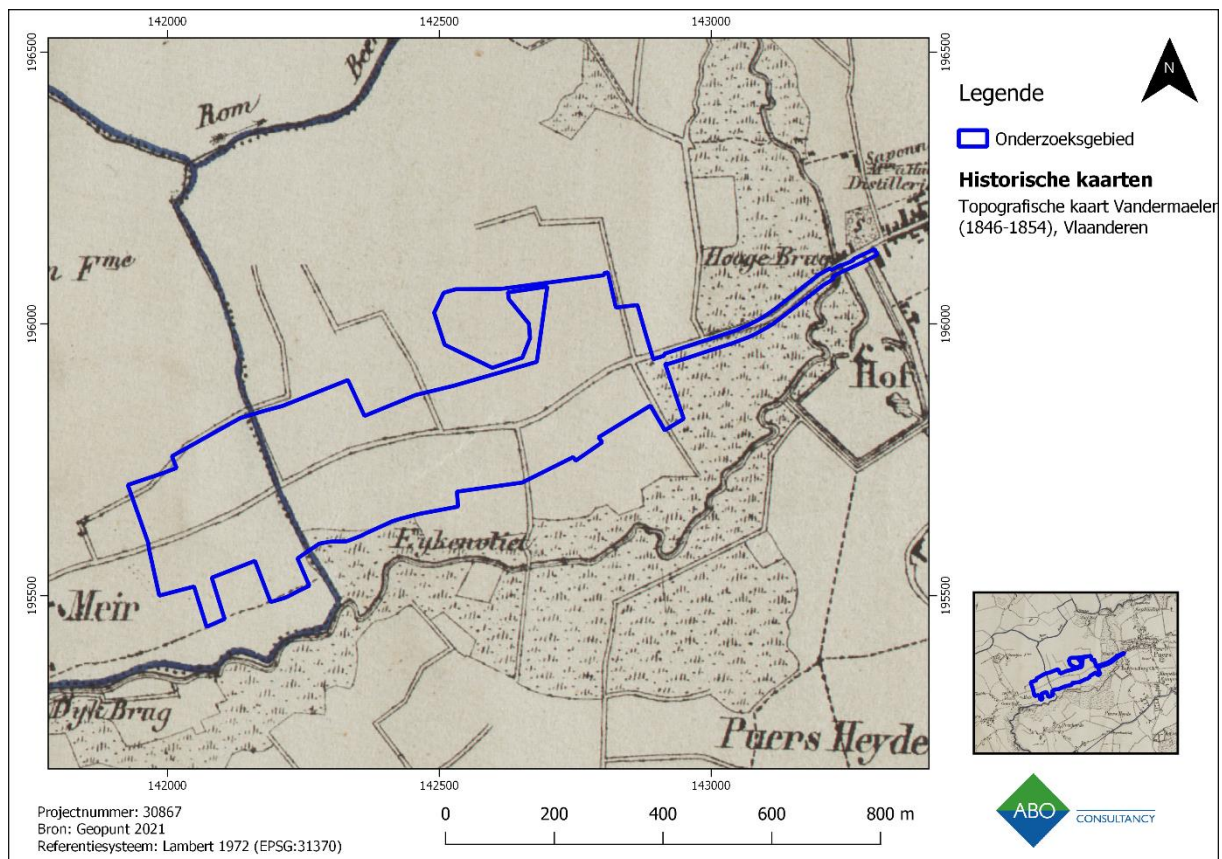
4.2.3 ATLAS DER BUURTWEGEN (CA. 1841)

Figuur 32: Atlas der Buurtwegen (1:7500) met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2021).

Op de Atlas der Buurtwegen is de situatie grotendeels onveranderd gebleven, al zijn er her en der vanuit Scheeveld wel enkele buurtwegen ontstaan. De Grote Molenbeek wordt op de kaart aangeduid als de Puersbeek. Ook hier valt op dat er zich binnen de contouren van het onderzoeksgebied geen bewoning in de vorm van huizen of hoeves bevindt.

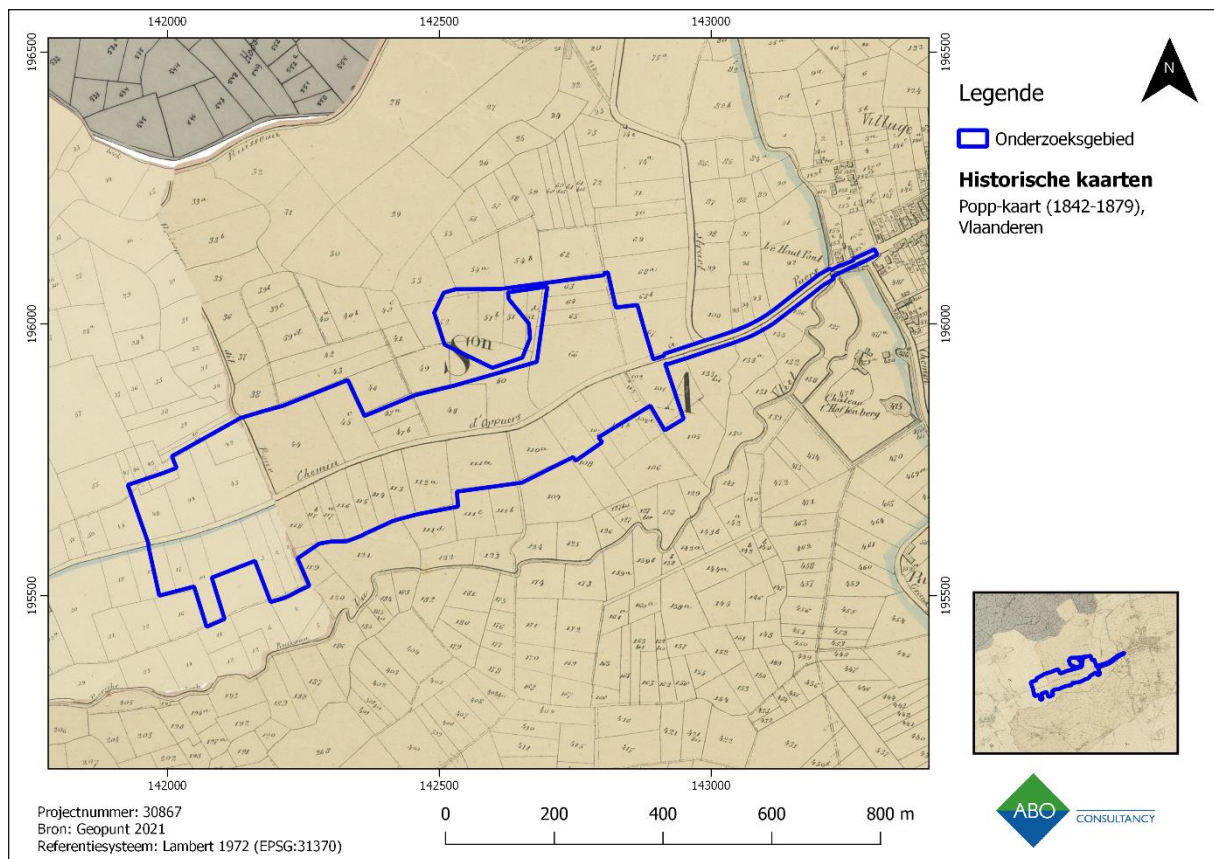
4.2.4 VANDERMAELENKAART (CA. 1846-1854)

Figuur 33: Vandermaelenkaart (1:7500) met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2021).

Op de Vandermaelenkaart staat het onderzoeksgebied aangeduid ter hoogte van Meir in het westen en Puurs in het oosten. Ook op deze kaart is er weinig veranderd tegenover de Atlas der Buurtwegen. Ondanks de opkomst van de spoorwegen in België is de noordelijk gelegen spoorlijn 52 nog niet zichtbaar, deze werd aangelegd in 1880.

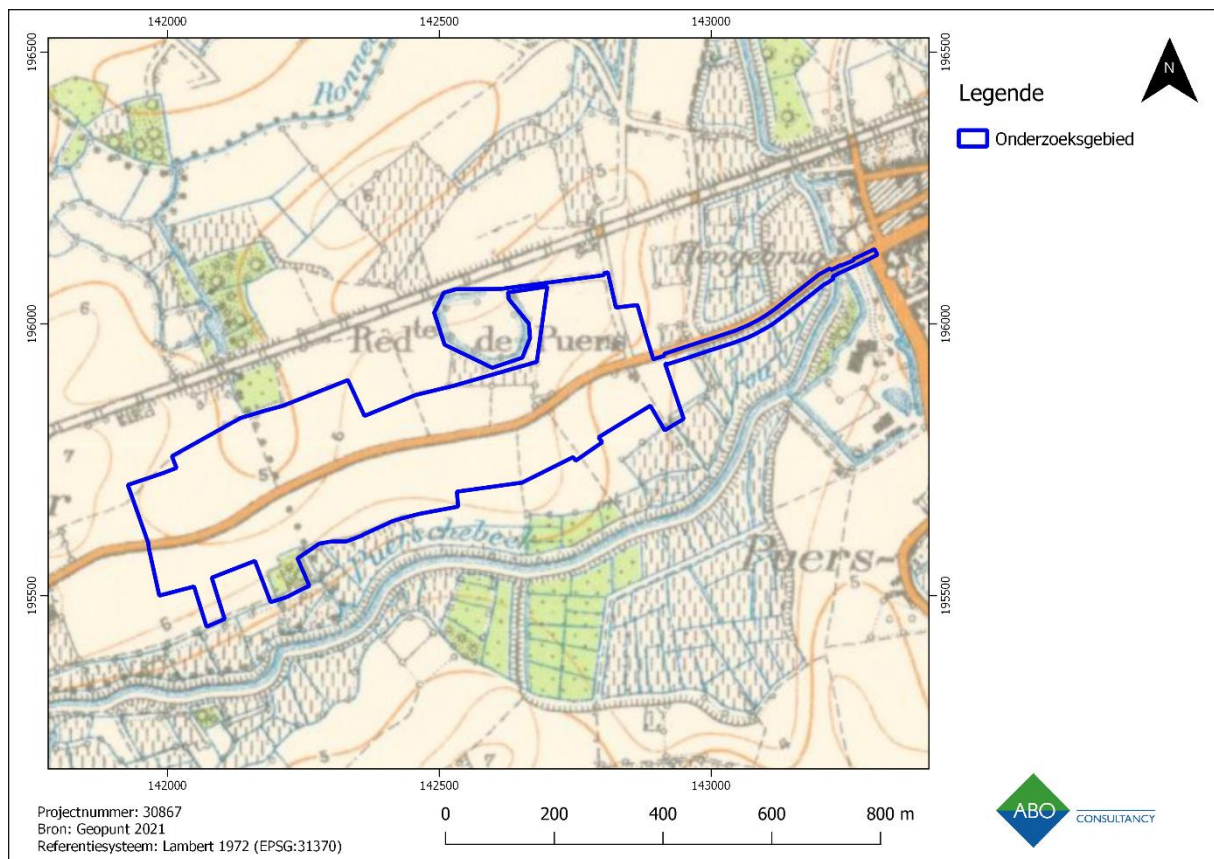
4.2.5 POPPKAART (CA. 1842-1879)

Figuur 34: Poppkaart (1:7500) met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2021).

Op de Poppkaart wordt Scheeveld nog benoemd als de *Chemin d'Oppuers*, ofwel de Weg naar Oppuers. De omgeving kent nog steeds een zeer landelijk karakter, aangezien de bewoning zich ook nu nog steeds ter hoogte van de dorpskernen situeert.

4.2.6 NA1900

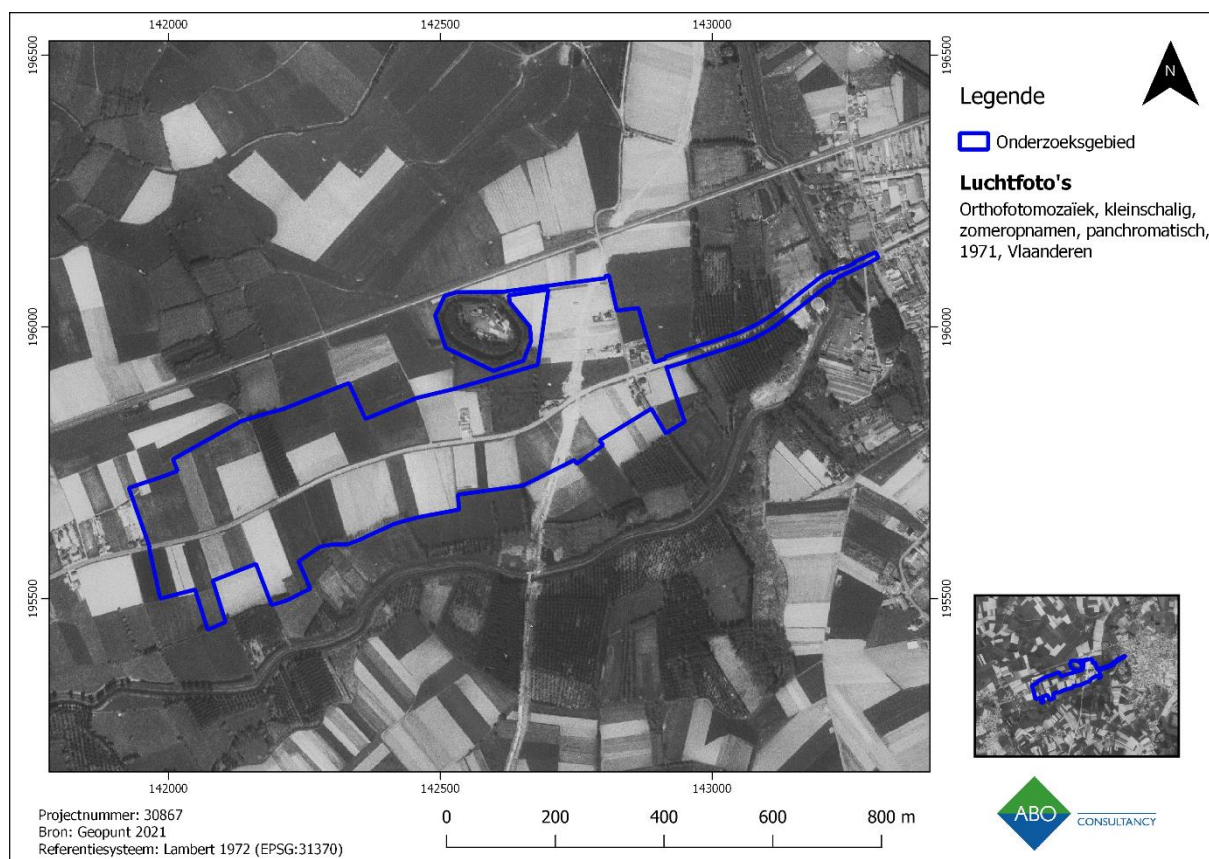

Figuur 25: Kaart (1:7500) met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2021).

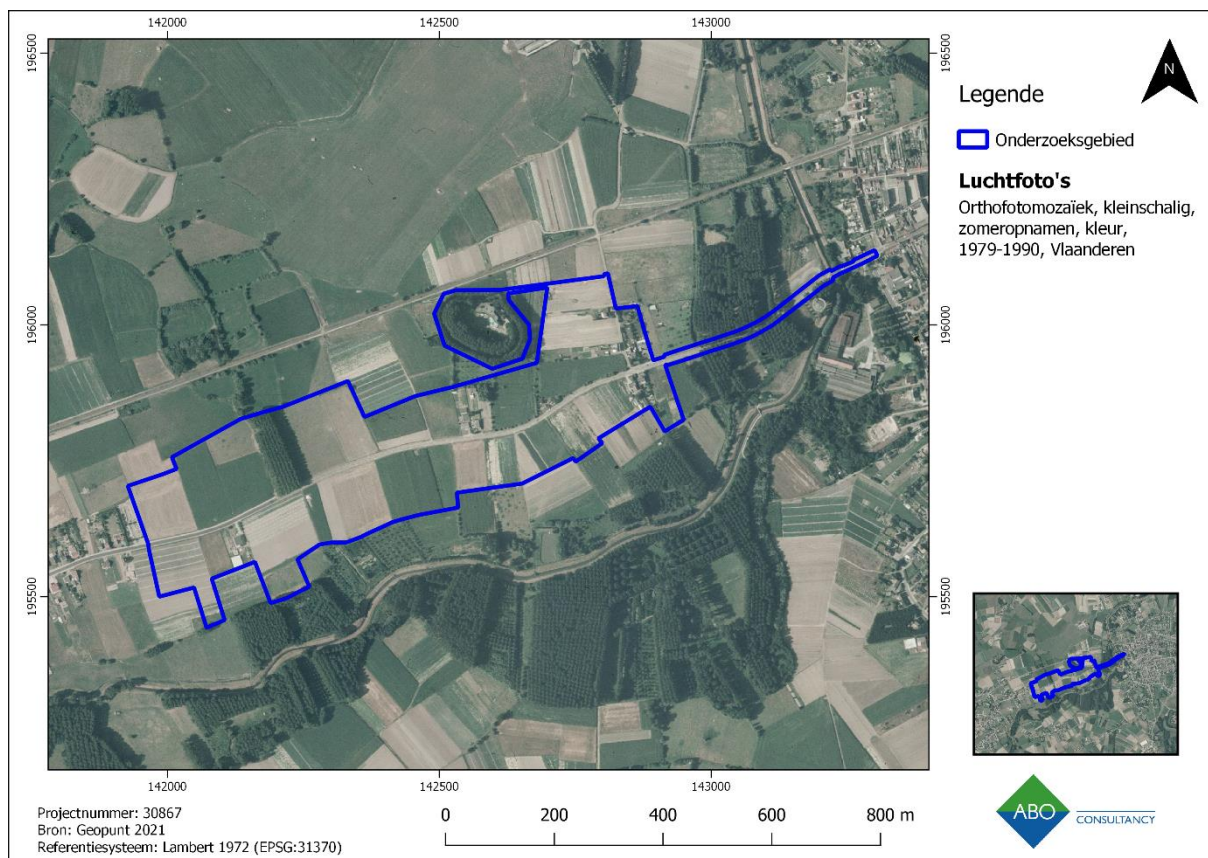
Op de stafkaart uit 1939 zijn zowel de spoorlijn als de Redoute de Puurs, ofwel de Sint-Pietersburcht, duidelijk zichtbaar. Enkele gehuchten zoals *Meir*, *Overheide* en *Puers-Heide* staan ook gekarteerd. De omgeving kent nog steeds zeer weinig bewoning, waardoor er kan geconcludeerd worden dat de lintbebouwing pas in de tweede helft van de 20e eeuw verwezenlijkt werd.

4.3 RECENTE LANDSCHAPSVERANDERINGEN

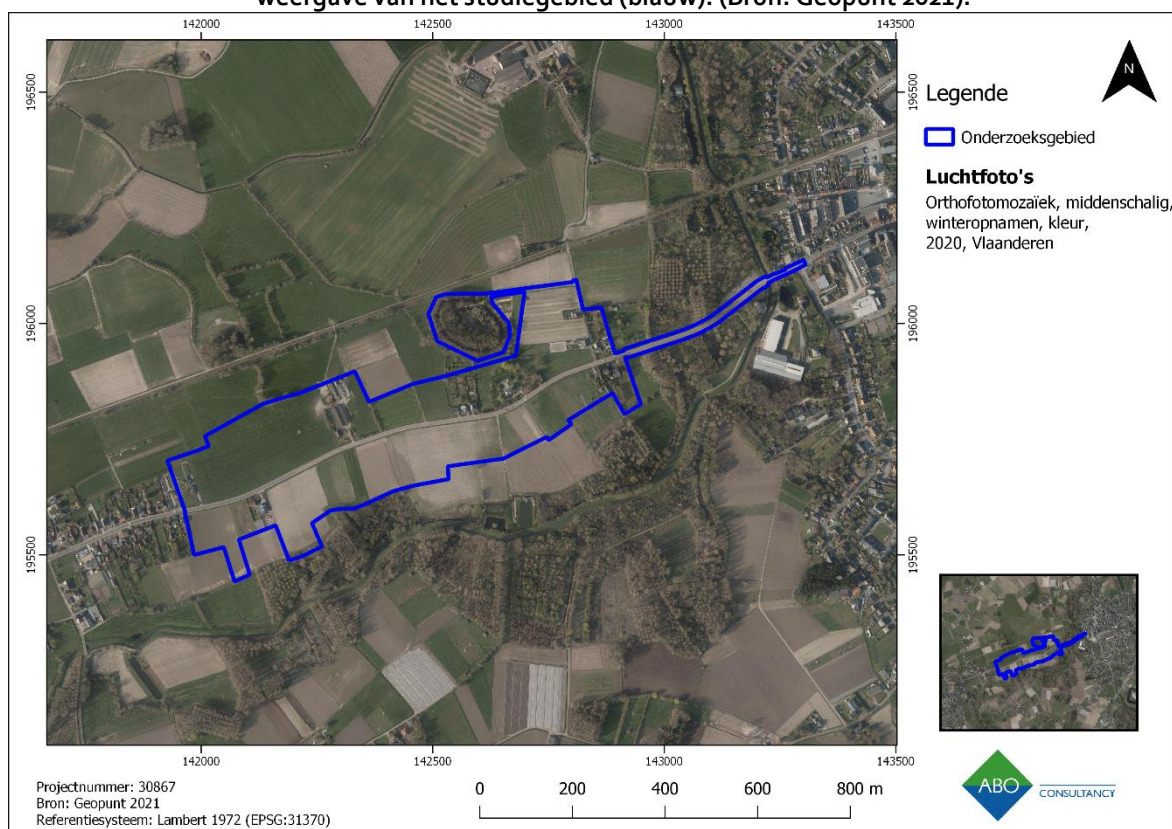
Op de orthofoto's van 1971 en 1991 is er stilaan meer bebouwing zichtbaar langs Scheeveld, Meir en de Begijnhofstraat; al blijven de meeste percelen in gebruik als landbouwzone. De bosrijke Sint-Pietersburcht heeft ondertussen zijn militaire functie verloren. De orthofoto uit 2020 toont aan dat de omgeving in de laatste 50 jaar weinig veranderd is.

Figuur 35: Orthofotomozaïek (1:7500), kleinschalig, zomeropnamen, panchromatisch (1971) met weergave van het studiegebied (blauw). (Bron: Geopunt 2021).

Figuur 36: Orthofotomozaïek (1:7500), kleinschalig, zomeropnamen, panchromatisch (1991) met weergave van het studiegebied (blauw). (Bron: Geopunt 2021).

Figuur 37: Orthofotomozaïek (1:3500), middenschallig, winteropnamen, panchromatisch (2020) met weergave van het studiegebied (blauw). (Bron: Geopunt 2021).

5 BESLUIT

5.1 INTERPRETATIE EN DATERING

De archeologienota behandelt een gebied dat zich situeert ter hoogte van Scheeveld, de Zeutestraat, de Sint-Pietersburcht en het tracé tussen Meir en de Begijnhofstraat in Puurs-Sint-Amunds, een fusiegemeente in de provincie Antwerpen die in 2019 werd gevormd. Het onderzoeksgebied, dat een totale oppervlakte van ca. 273.500 m² heeft, bestaat uit 76 percelen en het openbaar domein. Het onderzoeksgebied situeert zich ten zuidwesten van Puurs en ten noordoosten van Oppuurs, in een landschap dat gedomineerd wordt door landbouwgrond. Bewoning in de omgeving typeert zich als een voorbeeld van klassieke lintbebouwing. Opvallend zijn de vele waterlopen in de nabijheid van het onderzoeksgebied, waarvan de Ronebeek, de Schietveldloop en vooral de Grote Molenbeek de meest relevante vertegenwoordigers zijn.

Landschappelijk gezien bevindt het onderzoeksgebied zich in Klein-Brabant. Dit is een geografische streek die zich uitstrekt langs de Rupel en de Schelde en die wordt gekenmerkt door een relatief vlak karakter. Het onderzoeksgebied zelf bevindt zich echter op een lichte verhoging in het landschap tussen de lager gelegen valleien van de Grote Molenbeek in het zuiden en de Ronebeek in het noorden. De bodemkaart geeft aan dat er ter hoogte van het onderzoeksgebied voornamelijk matig droge tot matig natte zandleembodems voorkomen, al wordt een deel ook als reeds vergaven zone aangeduid. Aangezien de werkzaamheden voornamelijk plaats vinden binnen de wegeis, is de kans groter dat hier de originele bodemopbouw niet meer aanwezig is. Op de bodemerosiekaart is te zien dat het onderzoeksgebied zich in een omgeving bevindt waarin de percelen zijn gekarteerd met een verwaarloosbaar tot zeer laag bodemerosiepotentieel.

De directe omgeving van het onderzoeksgebied wordt voornamelijk gedomineerd door elementen uit de nieuwste tijd. Meer bepaald gaat het om de Sint-Pietersburcht, ook wel de Schans van Puurs genoemd, die stamt uit 1912 en enkele Duitse bunkers. Meldingen uit de Centrale Archeologische Inventaris betreffen materiaal uit alle periodes tussen de prehistorie en de nieuwste tijd, wat kan wijzen op een doorlopende bewoning van de regio.

Cartografische bronnen geven aan dat het onderzoeksgebied voor lange tijd onbebouwd is gebleven. Midden door het plangebied loopt een weg, wat later Scheeveld zou worden. Lintbebouwing begint zich vooral in de 20e eeuw te ontwikkelen. Aan het einde van de 19e eeuw werd de regio voornamelijk gebruikt als locatie voor een verdedigingsgordel rond Antwerpen.

5.2 INSCHATTING POTENTIEEL TOT KENNISVERMEERDERING

Deze archeologienota werd opgesteld door ABO nv naar aanleiding van de aanleg van een gescheiden rioleringsstelsel ter hoogte van Scheeveld in Puurs-Sint-Amands. Het doel van dit onderzoek is drieledig. Ten eerste wordt er op basis van de beschikbare informatie nagegaan of er archeologische resten te verwachten zijn op het terrein. Ten tweede wordt nagegaan hoe deze resten zijn bedreigd door de geplande werken. Ten derde wordt nagegaan wat het potentieel tot kennisvermeerdering is.

Op basis van de historische bronnen kan gesteld worden dat er ter hoogte van het onderzoeksgebied een potentieel is voor archeologisch materiaal vanaf het Neolithicum tot de nieuwste tijd. Zo zijn er bij een veldkartering enkele silexartefacten aangetroffen op ca. 1 kilometer ten noordoosten van het onderzoeksgebied. Op deze locatie werden ook sporen uit de IJzertijd en Romeinse periode aangetroffen. Het gaat hier om mogelijke resten van een Romeins grafveldje en mogelijke nederzettingssporen uit de Late IJzertijd. De mogelijke aanwezigheid van een Romeinse nederzetting valt, op basis van verschillende sporen, hier ook niet uit te sluiten. Middeleeuwse resten in de omgeving betreffen onder andere twee mottekastelen en sporen van bewoning of industriële activiteiten in het centrum van Puurs. Zoals eerder gesteld, wijzen recentere sporen vooral op het belang van de regio binnen de verdedigingsgordels van Antwerpen in de 19e en 20e eeuw. Puur op basis van deze informatie kan gesteld worden dat er een vrij hoog potentieel is op archeologische sporen in de omgeving van het onderzoeksgebied.

Op basis van de werkzaamheden kan echter gesteld worden dat er geen potentieel is op archeologische kenniswinst:

- Uit de beschrijving van de werkzaamheden kan geconcludeerd worden dat de geplande verstoringen beperkt in omvang blijven. Ondanks dat het onderzoeksgebied een totale oppervlakte heeft van ca. 273.500 m², is er alleen een bodemingreep gepland ter hoogte van de walgracht van het fort en het wegtracé. In totaal zal er 29.500 m² ofwel 10,8% van het gehele onderzoeksgebied vergraven worden en dit over een zeer langgerekt en smal tracé.
- De ingrepen in de bodem zullen plaatsvinden ter hoogte van de wegenis. Hier zal een DWA-leiding en een RWA-leiding door middel van langsgrachten en inbuizingen aangelegd worden. De diepte van deze leidingen varieert tussen 0,70 m-Mv en 2,00 m-Mv. Echter, omdat de leidingen in verschillende dunne aanlegsleuven gerealiseerd zullen worden (< 1,50 meter breedte), is er nergens een mogelijkheid om voldoende kijkvensters te realiseren. Archeologisch onderzoek is hier dus niet nuttig. Daarbij komt ook nog eens dat de aanleg van de huidige wegenis (tot een diepte van 0,60 m-Mv), de bestaande rioleringen en langsgrachten en de nutsleidingen (tot een diepte van 1,20 m-Mv) reeds voor een significante verstoring hebben gezorgd. De heraanleg van de wegenis zal niet dieper reiken dan de bestaande verstoringen.
- Ter hoogte van de Sint-Pietersburcht zijn de geplande werken (DWA-leiding en pompput) van dergelijke kleine omvang dat ook hier geen verder onderzoek mogelijk is. Zo heeft de pompput een oppervlakte van slechts 4 m² en worden ook hier de leidingen in een smalle sleuf (< 1,50 meter breedte) aangelegd. Daarbij kan gesteld worden dat eventuele oudere archeologische resten reeds verstoord zijn geraakt bij de oprichting van het fort in de 20e eeuw.

Op basis van bovenstaande argumenten, kan geconcludeerd worden dat het potentieel op archeologische kenniswinst zeer laag is omwille van de bestaande verstoringen en de beperkte en uitermate smalle kijkvensters die gecreëerd zullen worden. Daarom worden geen verdere maatregelen geadviseerd (**vrijgave**).

6 KWALITEITSCONTROLE EN ONDERTEKENING

Naam	Functie	Handtekening	Datum
Patrick Hambach	General Director		10/05/2021
Toon Moeskops	Business Unit Manager		10/05/2021
Anouk Van der Kelen	Archeoloog/ Kwaliteitsverantwoordelijke		10/05/2021

7 BIBLIOGRAFIE

7.1 LITERAIRE BRONNEN

Bot, B. en K. Van Quaethem, 2016. Archeologienota Puurs Keulendam. Archeopunt.

Reyns, N., Delannoye C. en R. Ferket, 2015. Archeologienota Puurs (Puurs-Sint-Amans) – Kloostertuin. Rapporten All-Archeo bvbv 821.

Vandeputte, O., 2009. Antwerpen: Erfgoedbibliotheek van de Belgische Gemeenten. Uitgeverij Lannoo nv, Tielt.

Vander Ginst V. en L. Dupont, 2017. Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Kattestraat te Sint-Amans. Studiebureau Archeologie.

Van Ranst E & Sys C., 2000, *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaarten van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Laboratorium voor bodemkunde, Universiteit Gent, Gent.

7.2 WEBSITES

CadGIS 2021: Kadasterkaarten [online], http://ccff-test1.minfin.be/cadgisweb/?local=nl_BE (geraadpleegd op 05 mei 2021).

Centrale Archeologische Inventaris: CAI 2021 [Online], <http://www.geopunt.be> (geraadpleegd op 05 mei 2021).

Cartesius 2021 [Online]: <http://www.cartesius.be/arcgis/home/webmap/> geraadpleegd op 05 mei 2021).

Geopunt Vlaanderen 2021: Basiskaarten (Luchtfoto 1971, 1979-1990, 2013, 2020, Stratenplan) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 05 mei 2021).

Geopunt Vlaanderen 2021: Historische kaarten (Ferrariskaart, Atlas der Buurtwegenkaart, Vandermaelenkaart, Poppkaart) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 05 mei 2021).

Geopunt Vlaanderen 2021: Bodem kaarten (Bodemtypes, Bodemgebruik, Bodemerosie, Tertiaire formaties, Quartaire formaties) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 05 mei 2021).

Inventaris Onroerend Erfgoed 2021 [Online] <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/> geraadpleegd op 05 mei 2021).

Nationaal Geografisch Instituut (NGI): Topografische kaart (1:10.000), [Online]. www.ngi.be (geraadpleegd op 05 mei 2021).